

MŰVÉSZKÖR

mma.hu

2025 • TAVASZ

A Magyar Művészeti Akadémia
ingyenes időszaki kiadványa

MAGAZIN
II. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

KÖZÖSSÉGSZERVEZÉS

*Kiss János alelnök
az Erdélyi Elnöki Bizottságról*

KIÚT

A BIZONYTALANSÁGBÓL

*Beszélgetés
Snétberger Ferencsel*

TERVEZŐASZTALON AZ ÉPÍTÉSZETI MÚZEUM

Interjú Turi Attilával

Vitéz László · Készítette: Kemény Henrik
FOTÓ: MMA Archivum

TURI ATTILA
a Magyar Művészeti Akadémia elnöke

KEDVES OLVASÓ!

*„A nagy szellem nem azért nagy,
hogy jutalmat várjon vagy az életben,
vagy a halálban, vagy a túlvilágon,
hanem azért nagy, mert nem tud
kicsiny lenni.”*

A kétszáz esztendővel ezelőtt született **Jókai Mór** szavai jutnak eszünkbe, amikor végigtekintünk a Magyar Művészeti Akadémia 2025-ös első negyedévi programkínálatán és az eddig már lezajlott eseményeinkről szóló beszámolókon.

Elegendő csak a magyar kultúra napi gálaműsorunk emléképeit felidézni. Január 22-én este a Pesti Vigadóban, az MMA székházában kulturális életünk legnagyobbjai közül számosan léptek színpadra, s osztották meg a közönséggel kivételes művészi kvalitásukat. Magától értetődő módon nem azért vállalták ezt az ünnepi szereplést, hogy saját maguknak dicsfényt szerezzenek, hanem azért, hogy e jeles napon tisztelegjenek a magyar alkotások, a magyar alkotók kincseinek összessége előtt, s hogy hozzájáruljanak **Kölcsey Ferenc** szellemi és lelki hagyatékának továbbviteléhez. E feledhetetlen est sikere arra ösztönzi alkotmányos köztestületünket, hogy a magyar kultúra napi gálaműsorból hagyományt teremtsünk. S egyben „erős felütésként” irányt mutat egész éves terveink eredményes és nívós, az MMA közösségéhez méltó megvalósításához.

Kérem, kedves Olvasó, gondolatban lépjen be művészkörünkbe: magazinunk lapjairól megismerheti a nagyközönség számára nyitott programjainkat, s azokat az elképzeléseket és ideákat is, amelyek mindennapjainkat és ünnepnapjainkat meghatározzák!

IMPRESSZUM

MŰVÉSZKÖR

A Magyar Művészeti Akadémia (MMA) ingyenes időszaki kiadványa

2025. II. évfolyam 1. szám

Felelős kiadó: Turi Attila

Felelős szerkesztő:

Borbély László

Szerkesztőség: 1062 Budapest, Andrássy út 101.

Levelezési cím:

1368 Budapest, Pf. 242

Címlap: Jelenet a Magyar Nemzeti Táncegyüttes Éljen Petőfi című előadásából. Rendező: Zsuráfszky Zoltán

Hátoldal: Kótai József: A kaposvári Szent József-templom keresztelőkútjának részlete, 1990, kalapált vörösréz és viaszvesztéses bronz

Fotó: Kékesi Donát, Nyirő Simon, Szathmáry Melinda, Török Máté, Walter Péter, MNMKG – Petőfi Irodalmi Múzeum gyűjteménye (Márai Sándor portréképe, 4., 24. oldal)

Korrektúra: Nácsai Katalin

Tervezőgrafikus:

Alajbeg Afrodite

Nyomda: Dualprint Kft.

ISSN 3058-0129

7

19

20-21

24-25

32

36

GÁLAMŰSOR A HIMNUSZ SZÜLETÉSNAPJÁN

A Magyar Művészeti Akadémia gálaműsorral ünnepelte a *Himnusz* születésnapját január 22-én a Pesti Vigadóban. **TURI ATILA** elnök elismerő oklevelet adományozott **SNÉTBERGER FERENC** Kossuth-díjas gitárművésznek alkotó és tehetséggondozó munkájáért. Köszöntőjében kiemelte, hogy az elismerést olyan művész kapja, aki évtizedek óta szolistaként és különböző formációk tagjaként is jelen van a hazai és nemzetközi zenei életben, előadóként és alkotó zeneszerzőként egyaránt. Az eseményen mások mellett részt vett **SCHMITT PÁL** korábbi köztársasági elnök és felesége, **MAKRAY KATALIN**, továbbá **VARGA ZSOLT ANDRÁS**, a Kúria elnöke is.

6-11

ESSENTIA ARTIS

Az *Essentia Artis* összművészeti programso-rozat és kiállítás az MMA 2024-ben végzett ösztöndíjasainak munkáit mutatja be négyszáz művész közreműködésével, négy tematikus nappal március 1. és május 10. között a Pesti Vigadóban. Az *„Örizni – használni – teremteni”* című kiállítás különlegessége, hogy az építészettől az irodalomig, a film- és fotóművészettől az ipar- és tervezőművészetig számos művészeti ágat ölel fel. A kurátorok – **ISKI KOCSIS TIBOR**, **SIPOS BALÁZS** és **FERENCZ S. APOR** – kiváló munkája révén a látogatók teljes képet kaphatnak az 50 év alatti magyar alkotók gondolatiségéről, inspirációiról és művészi útkereséseiről.

34-35

3 Ajánlás

6 Elindulni a siker útján

A NEMZET IMÁDSÁGA A MAGASSÁGOKBA KÖLTÖZÖTT, ÉS TÚLÉLT ALANTAS IDEOLÓGIÁKAT (MMA)

8 „A műveltség a helytállás segédeszköze”

TURI ATILA KÖSZÖNTŐ BESZÉDE

9 Kiút a bizonytalanságból

SNÉTBERGER FERENC SALGÓTARJÁNI GYEREKKORRÓL, KALLÓDÁSRÓL ÉS A SIKER MEGTARTÁSÁRÓL

TÓTH IDA

12 Kamaraszínház és jazz a Vigadóban

RÁTÓTI ZOLTÁN A KÖLCSEY-EMLEKPLAKETTRŐL ÉS MŰVÉSZI VÁLLALÁSÁIRÓL

ELMER ISTVÁN

13 Közösségszervezés

KISS JÁNOS AZ ERDÉLYI ELNÖKI BIZOTTSÁGRÓL

BORBÉLY LÁSZLÓ

14 Tervezőasztalon az Építészeti Múzeum

INTERJÚ TURI ATTILÁVAL

TÓTH ZOLTÁN ANDRÁS

16 A szépség dicsérete

TÓTH GYÖRGY FOTÓMŰVÉSZ A VILLAMOSMEGÁLLÓKRÓL, YOKO ONÓRÓL ÉS A NŐI PORTRÉKRÓL

ELMER ISTVÁN

18 A doktor úr

GELENCSÉR GÁBOR LAUDÁCIÓJA BUGLYA SÁNDOR BUDAPESTI NEMZETKÖZI FILMFESTIVÁL-ÉLETMŰDÍJA ALKALMÁBÓL

19 Pillantás a Tűztoronyból

KÓTAI JÓZSEF ÖTVÖSMŰVÉSZ NYOLCVANÖT ÉVES (MMA)

20 Szépség születik a véletlen tüzeiben

„... AZ EMBEREK NEM ISMERIK EGYMÁST, CSAK MASZKJAIKAT”

ELMER ISTVÁN

22 Egészséges, boldog, identitásukban erős embereket nevelni

SZERÉNYI BÉLA A MAGYAR NÉP IMÁIRÓL ÉS A KÖZÖS ÜNNEPLÉSRŐL

TÓTH IDA

24 A hazavágyó polgár

MÉSZÁROS TIBOR A MINDVÉGIG MAGYAR ÍRÓ MÁRAI SÁNDORRÓL

ELMER ISTVÁN

26 Tóth Erzsébet átvette a Balassi-kardot

ZALÁN TIBOR LAUDÁCIÓJA

27 Kultúrtörténeti hiedelmek új nézőpontból

TÓTH IDA

28 Hegyet hágék, lőtőt lépék ...

TÍZ ÉVE HUNYT EL ERDÉLYI ZSUZSANNA, A NÉPI VALLÁSSÓSSÁG VILÁGHÍRÚ KUTATÓJA

TÓTH IDA

30 A művész mint szeizmográf

BALASSA SÁNDOR 90

TÓTH IDA

32 Élet vonal

STEFANOVITS PÉTER ALKOTÓI VILÁGA GYŐRBEN (MMA)

Az idő a testben

VÁLOGATÁS VEREBES GYÖRGY HÁROM FESTMÉNYCIKLUSÁBÓL KECSKEMÉTEN (MMA)

33 A fák vörös virágokat lázadnak

„INTELLEKTUÁLIS ENERGIA” MŰVÉSZETTERÁPIA SEGÍTSÉGÉVEL (MMA)

34 „Örizni – használni – teremteni”

ESSENTIA ARTIS / AZ ÉRTÉKTEREMTŐ MUNKA FOLYTATÁSA (MMA)

36 A 111 éves magyar animációs művészet a szerzői filmek tükrében

TERNOVSZKY BÉLA MEGNYITÓBESZÉDE

37 A szépirodalom élni segít

„... A PRÓZA NEMCSAK TÖRTÉNET, HANEM STÍLUS IS”

ELMER ISTVÁN

38 Kemény Henrik százéves lenne

A VÁSÁRI BÁBJÁTÉK UTOLSÓ MOHIKÁNJÁRA EMLÉKEZTEK (MMA)

Elindulni a siker útján

Cakó Ferenc, Horti Lilla,
Balog József, Kokas Katalin
és Kelemen Gáspár

**A nemzet imádsága a magasságokba költözött,
és túlélte alantas ideológiákat**

A Magyar Művészeti Akadémia gálaműsorral ünnepelte a Himnusz születésnapját január 22-én a Pesti Vigadóban. Turi Attila elnök elismerő oklevelet adományozott Snétberger Ferenc Kossuth-díjas gitárművésznek alkotó és tehetséggondozó munkájáért. Az eseményen részt vett Schmitt Pál korábbi köztársasági elnök és felesége, Makray Katalin, továbbá Varga Zsolt András, a Kúria elnöke is.

„Kultúrát nem lehet örökölni. Az elődök kultúrája egy-kettőre elpárolog, ha minden nemzedék újra meg újra meg nem szerzi magának. Csak az a miénk igazán, amiért megdolgoztunk” – **KODÁLY ZOLTÁN** szavaival köszöntötte a közönséget **SERES GERDA**, az MMA ünnepi műsorának háziasszonya a Pesti Vigadó dísztermében. **TURI ATTILA** elnök felidézte: „Nemzeti ünnepnapjaink közt, az államalapítás és a forradalmak sorában a magyar kultúra napja kitüntetett figyelmet érdemel. 1823-ban ezen a napon fejezte be **KÖLCSEY FERENC** csekei birtokán művének kéziratát, mely aztán **ERKEL FERENC** megzenésítésével nemzeti himnuszunk, nemzeti imádságunk lett. Olyan fohász, mely egyesítette a nemzetet, kiszorította az idegen, császári himnuszt, és társává vált a felekezetek megtartó énekeinek, mint a *Boldogasszony Anyánk* vagy a *90. zsoltár*. A nemzet imádsága a magasságokba költözött, és túlélte alantas ideológiákat, korszakokat. Születésének napja immár 36 éve a magyar kultúra napja, 2023 óta hivatalos ünnepe.”

A gálaműsoron első alkalommal adták át a Magyar Művészeti Akadémia elismerő oklevelét, amely a kiemelkedően magas színvonalú művészi tevékenység elismeréseként és a művészeti értékek közvetítésében, közkinccsé tételében, különösen a fiatalok támogatásában játszott meghatározó társadalmi szerepért adományozható. Turi Attila elmondta: „Az elismerést olyan Kossuth-díjas művész kapja, aki évtizedek óta szólistaként és különböző formációk tagjaként is jelen van a hazai és nemzetközi zenei életben, előadóként és alkotó zeneszerzőként egyaránt. Hatalmas erőfeszítéssel létesítette és tartja fenn munkatársaival azt a tehetséggondozó központot, amely több száz gyereknek biztosított lehetőséget zenei tehetségének kiteljesítésére. Aki nemcsak kiváló pedagógus, de aki a rábízott gyermekek fejlődését folyamatosan figyelemmel kíséri és támogatja, aki a művészettel nevel. Ő **SNÉTBERGER FERENC**, akit hitvallása szerint a zenélés öröme és a fejlődés igénye vezetett.”

BALÁZS JÁNOS Kossuth-díjas zongoraművész laudációját **LUX ÁDÁM** színművész tolmácsolta Snétberger Ferencnek. A méltóságban elhangzott, hogy az egyedülálló játékmód, a varázslatos egyéniség, a művészet felé való elkötelezettség és a fiatal tehetségek felkarolása méltán emelte Snétberger Ferencet a világ élvonalába.

A kitüntetett Ázsia, Amerika, Európa, India legfontosabb városaiban lépett fel szóelőadásban, zenekarral, trióval vagy egyéb formációval, ahol elkötelezetten képviselte a magyar és a cigány zene hagyományait. Az 1957-ben Salgótarjánban született művész 1988 óta Berlinben él, ám országhatárokat nem ismerve több évtizede odafigyel a roma tehetséggondozásra és a fiatal muzikusok kinevelésére. Ezen munkálkodás gyümölcseként 2011 nyarán Felsőörsön elindította a Snétberger Zenei Tehetség Központot, amelynek célja, hogy hazai és nemzetközi szinten egyaránt elismert iskola legyen, amelyben a fiatal, hátrányos helyzetű roma tehetségek világszínvonalú képzést és mentorálást kapjanak. Folyamatosan kutatnak olyan hangszereken játszó gyerekek után, akik hátrányos helyzetük miatt a képességeiktől messze elmaradó oktatásban részesülnek. A diákok intenzív zenei képzést, folyamatos mentori támogatást, személyre szabott készségfejlesztést, különórákat, vizsgafelkészítést és pályaaorientációs tanácsadást kapnak. Kiemelkedő művészek és kiváló mentorok dolgoznak azon, hogy a diákok a tárgyi tudás mellé reális pályaképet, jó önismeretet és elérhető célokat kapjanak.

A Snétberger Zenei Tehettségközpontnak köszönhetően mára több olyan diák van, akik diplomát szereztek és folyamatos sikereket érnek el a hazai és nemzetközi életben. A zene felemel – ez a mottója a Snétberger Központnak, amely hűen tükrözi azt a szellemiséget, amely a művészettel

Ráckevei Anna

Barabás András Balázs és Petrás Mária

való neveléssel képes egy értőbb és érzőbb társadalmat adni hazánkunk.

Az ünnepi est további részében több mint ötven művész lépett színpadra, köztük akadémikusaink: **CAKÓ FERENC**, **JUHÁSZ ZOLTÁN**, **PETRÁS MÁRIA**, **RÁCKEVEI ANNA**, **RÁNKI DEZSŐ** és **SZERÉNYI BÉLA**. Elsőként szemelvények hangzottak el **BARTÓK BÉLA** népdalfeldolgozásaiból. Közreműködött **HORTI LILLA** operaénekes, **KOKAS KATALIN** hegedűművész, **BALOG JÓZSEF** zongoraművész, **KELEMEN GÁSPÁR** hegedűművész, valamint Cakó Ferenc Kossuth-díjas animációs filmrendező. Bartók *Hét darab a Mikrokozmoszból* című művét vitruóz módon közvetítették Ránki Dezső és **RÁNKI FÜLÖP** zongoraművészek.

A gálaműsor második felében Himnusz – a magyar nép imái címmel régi magyar himnikus népénekek és archaikus imádságok hangzottak el **ERDÉLYI ZSUZSANNA** gyűjtéséből. Közreműködött: Petrás Mária énekes, Juhász Zoltán (fúrllya, duda), Szerényi Béla (tekerő), **CSENKI ZALÁN** (koboz), illetve **GOLDEA-RAKSÁNYI BOGLÁRKA**, **KÁPLÁR GRÉTA**, **KÖLES ÉVA** (ének) és **BARABÁS ANDRÁS BALÁZS** (koboz).

Majd jazzimprovizációk következtek Kodály Zoltán és Bartók Béla művei nyomán: az *„Ókútból friss víz”* című összeállítást **DRESCH MIHÁLY** és **BORBÉLY MIHÁLY** előadóművészek, **FARKAS ZOLTÁN BATYU** táncművész, valamint **HORVÁTH BALÁZS** nagybőgőművész és **G. SZABÓ HUNOR** dobos előadásában élvezhette a közönség. Az est zárásaként **SZARKA TAMÁS** és **ZSURÁFSZKY ZOLTÁN** *Kézfogás* című műsorát előadta a Magyar Nemzeti Táncgyűttes.

MMA ■

TURI ATTILA A SÁNDOR-PALOTÁBAN

Turi Attilát, az MMA elnökét fogadta a Sándor-palotában **dr. Sulyok Tamás** köztársasági elnök február 25-én. A találkozóan az MMA elnöke tájékoztatta az államfőt az önkormányzás elvén alapuló köztisztület aktuális ügyeiről és jövőbeni terveiről, melyek a magyar kultúra és művészet támogatását, bemutatását, illetve a magyar művészek képviseletét érintik.

„A műveltség a helytállás segédeszköze”

| Turi Attila köszöntő beszéde

„Egyedül a legnagyobb erő sem tehet mindent, mondhatnám, nem tehet sokat: egyesített erőknek pedig a lehetetlennek látszó is gyakran lehetséges. Mit ér egy csepp víz? De milliomonként egyesült cseppek megdöbentő erőt fejtenek ki.”

Tisztelt **SCHMITT PÁL** elnök úr! Tisztelt **MAKRAY KATALIN** asszony! Tisztelt **VARGA ZSOLT ANDRÁS** elnök úr! Tisztelt Vendégeink! Kedves Akadémikustársaim!

A *Himnusz* költője, **KÖLCSEY FERENC** szavaival tisztelettel és szeretettel köszöntöm Önöket a Magyar Művészeti Akadémia székházában!

Nemzeti ünnepnapjaink közt, az államalapítás és a forradalmak sorában a magyar kultúra napja kitüntetett figyelmet érdemel. 1823-ban ezen a napon fejezte be Kölcsey Ferenc csekei birtokán művének kéziratát, mely aztán Erkel Ferenc megzenésítésével nemzeti Himnuszunk, nemzeti imádságunk lett. Olyan fohász, mely egyesítette a nemzetet, kiszorította az idegen, császári himnusz, és társává vált a felekezettek megtartó énekeinek, mint a *Boldogasszony Anyánk* vagy a *90. zsoltár*.

A nemzet imádsága a magasságokba költözött, és túlélte alantas ideológiákat, korszakokat. Születésének napja immár 36 éve a magyar kultúra napja, 2023 óta hivatalos ünnepe.

Az ünnepek mindig az összegzés, a vissza- és előretekintés alkalmi. Így teszünk mi is, és erről az ünnepi horizontról láthatjuk helyzetünket, szerepünket és köteleességünket, amikor a kultúra hármasságára vetjük tekintetünket.

Tudomány, Hit, Művészet e hármas, mely áthat mindent, amit kultúrának nevezünk. Ebben egyértelmű Akadémiánk feladata, de ez a kimagasló alkotásokon túl többet is jelent, hisz „A műveltség nem ünneplőruha, amelyet hordani kell. A műveltség a helytállás segédeszköze, a kifejezés szerszáma, a vállalkozás fegyverzete” – ahogy **NÉMETH LÁSZLÓ** írta.

A kultúra a hétköznapi kultúrája is, a mindennapi helytállás történetközve is, a viselkedéskultúrától a kifejezőskultúráig, a környezetkultúrától az agrikultúráig.

Ezen gondolat jegyében a magyar kultúra napján nemzeti imádságunk emelkedett hangulatával áthatva ünnepeljük mindazokat az alkotásokat, amit e nemzet nevesített, vagy névtelenül munkálkodó tagjai a művészet területén létrehozottak a történelem folyamán. Ünnepeljük, hogy értékálló remekműveink nem magányos óriások, hanem kapcsolódnak az őket megelőző alkotásokhoz, folytatják az ősök énekét, és hagyományozzák a következő nemzedéknek. Inspirációt nyújtanak a mindennapok megéléséhez, és kiindulásul

szolgálhatnak a követő mesterműveknek is, tovább szöve a kultúra láthatatlan szövetét.

Ez a szöve nemzetünk palástja, melyben történetünk és a nagy művek, munkásságok a tartószálak, melyeket milliós keresztszál tart össze, színesít, s tesz közös sorssá.

Ez a tartalom tudva vagy tudattalanul emlékeztet minket, hogy minden személyes különbözőségünk ellenére kultúránk köt össze bennünket egymással, az ősöket az utódokkal, s tesz bennünket közösséggé, a legkisebb egységtől – a családtól – a nemzeten át a széles világig. Az ünnep magasztos alkalom, de hasznos, ha tudatosítjuk a sokszor feledtetet: a kultúra jelenti életünk értelmét, mert ez ad tartalmat tevékenységünknek.

„Az ember úgy dolgozzon, hogy szórakoztassa a jó Istent (...) s ha őt sikerül szórakoztatni, akkor az egész világ kapott valamit” – mondta **MAKOVECZ IMRE**, akadémiaánk alapító elnöke.

Ennek a gondolatnak a jegyében ezt a napot választottuk arra, hogy a Magyar Művészeti Akadémia elnöksége elismerő oklevelét egy olyan Kossuth-díjas művésznek adjuk át, akit kivételes tehetsége, a művészettel nevelés képessége és felelős közösségvállalása kiemelten méltóvá tesz e kitüntetésre. Olyan művésznek, aki évtizedek óta szólistaként és különböző formációk tagjaként jelen van a hazai és nemzetközi zenei életben, előadóként és alkotó zeneszerzőként egyaránt. Hatalmas erőfeszítéssel több mint tíz éve létesítette és tartja fenn munkatársaival azt a tehetséggondozó központot, mely ez idő alatt több száz gyereknek biztosított lehetőséget zenei tehetségének kiteljesítésére.

Aki nemcsak kiváló pedagógus, de aki a rábízott gyermekek fejlődését folyamatosan figyelemmel kíséri és támogatja, aki a művészettel nevel.

Ő Snétberger Ferenc, akit hitvallása szerint a zenélés öröme és a fejlődés igénye vezetett.

Tisztelt Meghívottak, kedves Vendégeink! A Magyar Művészeti Akadémia létrejöttének pillanatától arra vállalkozott, hogy meglévő kulturális, szellemi értékeinket őrizze, minél szélesebb körben megismertesse, kiemelve a jelen legtehetségesebb alkotóit. Bízunk benne, hogy a mai ünnepi esten tehetségeink sokszínűségéről önök is meggyőződhetnek.

Kívánok Önöknek sok, a maihoz hasonló ünnepélyes alkalmat, melyen egy pillanatra felfénylik a megtartó, felemelő kultúra közösséget borító palástja!

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

Snétberger Ferenc
salgótarjáni gyermekkoráról,
kallódásról és a siker
megtartásáról

TÓTH IDA

Kiút a bizonytalanságból

A közelmúltban Turi Attila, a Magyar Művészeti Akadémia elnöke elismerő oklevelet adott át Snétberger Ferencnek magas színvonalú művészi tevékenysége elismeréseként, a művészeti értékek közvetítésében, közkinccsá tételében, különösen a hátrányos helyzetű fiatalok támogatásában megmutatkozó társadalmi szerepvállalásáért. A Kossuth-díjas gitárművész, zeneszerző Salgótarjában született, 1988 óta Berlinben él, ám országhatárokat nem ismerve szívügyének tartja a fiatal muzsikusok kinevelését, a roma tehetséggondozást.

A Magyar Művészeti Akadémia elismerésének átvételekor megemlékezett a szüleiéről, akikről a tehetségét örökölte. Úgy fogalmazott: „A tehetség nagy adomány, de veszélyes is tud lenni, ezt tudom magamról.” Magyar Tehetség Nagykövete, a Snétberger Zenei Tehetség Központ zenei és művészeti igazgatójaként a romák társadalmi felzárkózásának elkötelezettje. Hogyan talált rá a saját útjára?

Nehéz körülmények közül jövök, de gyermekkoromban, a hatvanas években több salgótarjáni család hozzánk hasonlóan nagyon küszködött. Heten voltunk testvérek, a zene édesapánkon keresztül mindig velünk volt, és ez meghatározta a mindennapjainkat. Ha a zene nem lett volna, nem is tudom, mi történt volna velünk...

Hogyan gondolkodtak a zenei tehetségről a családjában?

Azzal nem nagyon foglalkoztak, ki hogyan játszik, olyan természetesen tűnt, ha van három fiútestvér, akkor mind a három nagyon jól gitározik. Nekem ez lett a pályám, a többieknek megmaradt hobbinak. Tizennégy évesen beiratkoztam a zeneiskolába, akkoriban ébredtem rá, hogy mit jelent a tehetség, mennyi mindent köszönhetek apámnak, aki mindig mellettem volt.

Tanította?

Csak annyit mondott: „Nyisd ki a füled!” Már konzervatóriumba jártam, amikor elgondolkoztam azon, mi mindent tudott az én apám: teljesen autodidakta volt, de nekem a mai napig csoda, miket művelt a gitáron! Nem tudom, honnan vette, kitől tanulta, hiszen abban az időben sem videómegosztó, sem közösségi média nem létezett. Más világ volt.

Büszke volt a fiaira?

Nem mondta, nem is nagyon mutatta ki, mégis láttam rajta, milyen büszke rám, amikor első díjat nyertem a megyei hangszeres versenyen. Annak tényleg örült, és máskülönbben is mindig óvott, féltett, hogy mi lesz velem. Anyagilag nem tudott támogatni, amikor Pestre kerültem, az borzalmasan nehéz időszak volt az életemnek, mert nem volt hol laknom, ismerősöknél aludtam, egyiknél egy hónapot, a másiknál a következőt... Tényleg nagyon nehéz volt, emlékszem, elhelyezkedtem a vendéglátásban, hogy meg tudjak élni valahogy, közben nem tudtam bejárni rendszeresen az órákra, ráadásul a konzi-ban a zongora is kötelező volt, de nem tudtam hol gyakorolni... Majdnem otthagytam az iskolát. Elegendő lett, hazamentem, aztán valahogy csak össze kellett magamat szedni.

Snétberger Ferenc és tanítványai
FOTÓ: Hirtling Bálint / MŰPA

A Snétberger Zenei Tehetség Központ is ebből a motivációból született?

Ezt a kiszolgáltatott időszakot én nem felejttem el: sokat kalódtam jobbra-balra... Ha nem találkoztam volna azokkal, akik láttak bennem valamit, akik tényleg segítettek, akkor lehet, hogy most nem beszélgetnék itt. Nehéz és rögzös utam volt, de nem csak magamról beszélek, mert sok mindent láttam, sokféle kallódást, amikor Pestre kerültem. Sok szerencsével valahogy túljutottam a nehézségeken, és már akkor megfogalmazódott bennem: ha nekem sikerül, amint lehetőségem lesz rá, iskolát alapítok a hátrányos helyzetű gyerekeknek, hogy segítsen egyengetni a karrierjüket, hogy átadjak valamit abból, amit megtanultam. Jövőre lesz tizenöt éves az iskolánk.

Hajlamosak vagyunk úgy gondolkodni, hogy akinek tehetsége van, annak minden megadatott.

Csak hogy ez nem ilyen egyszerű! Abban a nehéz időszakomban nekem is többen mondogatták: „Ha én úgy tudnék gitározni, mint te, már rég világhírű lennék!” Hát ez nem így működik! A tehetség tényleg nagy adomány, de közben tudni kell bánni az adottságainkkal. Hogyan lehet jó irányba vinni a tehetséget, hogyan lehet megmaradni a siker útján? Sok karriert láttam én már hihetetlen gyorsasággal felívelni, és azt is láttam, hogy a nagy tehetség egyszer csak eltűnik: senki nem hall róla többet. Mi történt? Jött egy akadály, amit nem tudott kezelni, ami blokkolta a tehetséget.

Berlini tanári tapasztalataira építve, számos szakember és művész bevonásával dolgozta ki oktatási modelljét. Hitvallása, hogy a zene felemel. Előfordul, hogy értetlenségbe vagy akadályokba ütközik tanítás közben?

Klasszikus darabokat játszottam nyolc-tíz éves gyerekeknek, amikor az egyikük megszólalt: „Szeretném ezt holnap

megtanulni.” Mondom neki: „Igen, holnap?! Nekem évekbe telt, mire megtanultam ezt a darabot. Mindennap eljátszom, hogy jobb legyen.” Gyakori tapasztalatom, hogy a fiatalok fel sem tudják fogni, micsoda munka van a sikerben, ezért mindig elmondom nekik, hogy húsz százalék a tehetség – a többi rajtuk múlik. Sokat kell foglalkozni velük, hogy ne álljanak le, ne elégedjenek meg azzal, ahol éppen tartanak. Az ember élete végéig tanul. A gyerekeket is erre biztatom: akkor is gyakoroljanak, ha megvan hozzá a tehetségük, de ha nem megy olyan jól, akkor is csinálni kell, mert így alakul ki egyfajta rutin. Szóval folyamatosan biztatom és sokféle tanáccsal támogatom a növendékeket.

Hogyan formálja személyiségüket a művészettel nevelés?

Megfigyelhetők változások, de ez a módszerünknek is köszönhető. Sokat játszunk a gyerekekkel, figyelünk rájuk, biztatjuk őket, tehát nem úgy foglalkozunk velük, mint egy átlagos zeneiskolában, ahol pontról pontra haladnak, tanrend szerint. Sok helyen épp a gyerek kreativitását teszik tönkre ezzel. Nem tudom, hogy van vele, de én tisztán emlékszem arra, hogy a gyerekek, mielőtt még iskolába mennek, mennyi kreatív, érdekes dolgot kitalálnak. Lehet ez rajzolás, zene, bármi..., aztán bekerülnek az iskolába, ahol más a szisztéma, és az ötletek, a kezdeményezések lassan eltűnnek. Sok tehetség elvész, még mielőtt észrevennék, kibontakoztatnák. Különösen a vidékieknek nehéz megkapaszkodniuk.

Milyen nehézségekkel küzdenek?

A Nemzeti Tehetség Központ lerövidítette a kurzusok idejét, pedig a mentorprogram a munkánk alapja. Csak remélni lehet, hogy folytatódhat a mentorálás Felsőörsön! Ha ez elvész, akkor mi lesz a gyerekekkel?! A Snétberger Alapítványnak van egy korszerűen felszerelt stúdiója Budapesten, ahova a vidékiek is el tudnak jönni hétvégenként. Amikor haza-

Turi Attila átadja
az elismerő oklevelet
Snétberger Ferencnek
FOTÓ: MMA

utazom, be vannak hozzám osztva: lehetnek zenekar, kamarazenekar, vonósnégyes vagy jazzkombó tagjai, akikkel foglalkozom. Csapatban könnyebb. Próbálnak közösséget kialakítani otthon is, sokan eleve zenészcsaládból jönnek, még ha már nem is művelik, mert nem tudnak megélni belőle. Többen a zenei pályáról is lebeszelnék a gyerekeiket, de aki ebben nőtt fel, az imádja, és el sem tudja képzelni az életét máshogy, csakis zenészként. Sok a megoldatlan helyzet, mindenesetre már az is nagy segítség, hogy feljöhetnek a budapesti stúdióba, és ott foglalkozom velük. Felsőörsön szintén együtt játszanak a gyerekek, de nemcsak zenélnek, hanem erős szociális kapcsolat is kialakul köztünk. Nehéz erről beszélni, ezt látni kellene: honnan jönnek, hogyan viselkednek nálunk... Vannak mélypontok, olyankor a mentoraim segítenek, „felépítik” őket, mennek családlátogatásra – mindent tudnak a gyerekekről. A folytatás miatt is nagy szükség van a mentorprogramra: már jön a következő casting, és hihetetlen, mennyien jelentkeztek! Persze érthető is, hiszen mindenki kiutat keres a bizonytalanságból. Évente ötven-hatvan gyerek szeretne bekerülni a programba, ebből húsz-huszonötöt tudunk felvenni, és mindig vannak olyanok is, akik rendszeresen visszajárnak.

Snétberger Ferenc is gyakran jön haza. Bizonyára óriási várakozás előzi meg az ötszörös Grammy-díjas Dianne Reeves jazzénekessel közös koncertjét március 31-én a Müpában. Telt házra számít?

Telt ház van. Nagyon megtisztelő, hogy az évad művészeinek választottak a Müpában: az ezzel járó koncertsorozat első estjén volt a nagyszabású, *Movements* című kompozíció ösbemutatója még novemberben. Decemberben a Snétberger Trióval léptem fel, vendégként **MATTHIEU MICHEL** svájci trombitás fújta. A harmadik koncerten, március 31-én Dianne Reeves énekel, zongorán játszik a szintén Grammy-díjas **JOHN BEASLEY**, és velünk muzsikál a jazzbőgős-zeneszerző

BARCZA-HORVÁTH JÓZSEF, illetve a fiam, **TONI SNÉTBERGER** dobos. Izgalmas este lesz, elektromos és akusztikus gitáron is játszom, a darabokat pedig hol duók, hol triók, hol a teljes fellépőgárda szólaltatja meg. ■

FOTÓ: Hirtling Bálint / MŰPA

Kamaraszínház és jazz a Vigadóban

Rátóti Zoltán a Kölcsey-émlékplakettéről és művészi vállalásairól

ELMER ISTVÁN

A magyar kultúra napja alkalmából Kölcsey-émlékplakettel tüntették ki Rátóti Zoltán Kossuth-díjas színművészt, a Nemzeti Színház tagját, az MMA alelnökét.

A Kölcsey-émlékplakett átvételére csodálatos napként emlékezem Szatmárcsekén – idézte fel a színművész. – Fölemelő istentisztelettel kezdődött, amelynek keretében átnyújtották a díjat. Azért is különösen büszke vagyok rá, mert a színészek közül legutóbb, 2015-ben, **TÖRŐCSIK MARI** kapta meg ezt a díjat. Az elismerés önmagában felemelő és megtisztelő. Ezeket az érzéseket erősíti azoknak a kiemelkedő művészeknek a sora, akiket előttem kitüntettek.

Az írott kultúrát egyre inkább kiszorítja a képi kultúra. Az emberek a valósághoz való viszonyukat mind gyakrabban a képi világgal igyekeznek meghatározni és kifejezni. Pedig az UNESCO nem is olyan régen még azt adta közre, hogy az emberiség ismereteinek, tudásának többségét olvasással szerzi meg.

A képuralom tagadhatatlan térhódításának vagyunk tanúi. De megjósolhatatlan, hogyan alakul ez a jövőben. Sokszor eltemették már a könyvet, meghúzták a lélekharangot a színház fölött, mégis itt vagyunk. Ennek örülni kell, és vígyázni kell erre az értékre. Nemzetközi összehasonlításban is igen gazdag a magyar színházi kultúra, a professzionális színházakat és az alternatív társulatokat egyaránt beleértve. A sokszínűség csodálatos érték, és a közönségnek igénye van rá. A néző arra kíváncsi a színpadon, ami a lelkét és szellemét „megbizsergeti”.

Milyen feladatokra készül ebben az évben színészként és rendezőként?

A 2024-2025-ös évadban egyetemi növendékeimmel együtt játszom a Nemzeti Színházban. **JOHN OSBORNE Dühöngő ifjúság** című drámájában négy hallgató mellett nekem jut

az apa szerepe. Az egyik rendező szakos hallgatónak ezt a vizsgadarabját **VIDNYÁNSZKY ATTILA** beemelte a Nemzeti Színház programjába. Különleges, szerethető munkát jelentett. Az *Ők tudják, mi a szerelem* színházi előadás tévéfilm adaptációját rendeztem a közelmúltban. Tárgyalások folynak hasonló tévés produkciók megvalósításáról. Nagy sikerrel játszunk **SÍK SÁNDOR** műve alapján az *István király* című darabot. Ebből is szeretnék tévéfilmet készíteni. A rendezővel, **BERETTYÁN NÁNDORRAL** már elkészült ennek koncepciója. Músonon van még a *Mester és Margarita*, időnként a *Csiksomlyói passiót* is elővesszük.

Alelnökként önhöz tartozik a Vigadóban folyó munka. Milyen tervei vannak az idei évre?

Fontos mérföldkőhöz érkezett a Vigadó: **NAGY ZSOMBOR** igazgató úrral együttműködve „láthatóbbá” kívánjuk tenni az intézményt. Csodálatos terei vannak az épületnek, amelyek koncerteknek, kiállításoknak adnak helyet. Szeretnénk, ha a Vigadónak – tehát az MMA-nak – saját, önálló színelőadásai lennének a Sinkovits Imre Kamaraszínpadon. Eddig ugyanis befogadott előadásokat láthattak a nézők. Fontos lenne Budapest szívében egy repertoárral működő kamaraszínház megszületése. Ehhez keresünk **OBERFRANK PÁLLAL** megfelelő színvonalú, kevés szereplős darabokat.

Örömmel említem, hogy a jazz műfaja is beköltözik a Vigadóba. Február 18-án került sor az első jazzkoncertre az alagsori kiállítótérben, egyelőre havi alkalommal, azzal a nem titkolt üzleti szándékkal, hogy a környékbeli szállodák vendégeit is meg tudjuk szólítani ezzel. Reméljük, hogy a belvárosnak ezen a színvonalas helyén világszínvonalú előadókkal sikere lesz a kezdeményezésnek. ■

Közösségszervezés

Kiss János az Erdélyi Elnöki Bizottságról

Március 28-án tartja első ülését az Erdélyi Elnöki Bizottság az MMA Andrassy úti Irodaházában. Turi Attila, az MMA elnöke kilenc akadémikust kért fel a bizottsági tagságra. A bizottság elnöke Vargha Mihály, a Székely Nemzeti Múzeum igazgatója lesz, a társelnöki tisztséget Balázs-Bécsi Gyöngyi, a Kallós Zoltán Alapítvány elnöke tölti be. Az első ülés előtt a köztestület erdélyi szerepvállalásáért felelős alelnököt, Kiss János Kossuth-díjas balettművészt kérdeztük.

Turi Attila elnök és Richly Gábor főtájtár részvételével október 14-én előkészítő ülést tartottak az Erdélyhez kötődő akadémikusok a regionális bővítés szándékával. Januárban Nagyváradon egyeztetették a fontosabb teendőket. Mit tudhatunk az utóbbiról?

Az immáron küszöbön álló megalakulást vitattuk meg informális ülésen az Erdélyi Elnöki Bizottságba meghívott akadémikusok részvételével január 23-án és 24-én Nagyváradon. Az **ADY ENDRE** által alapított, a Holnap Irodalmi Társaságnak korábban otthont adó egykori EMKE kávéházban, a mai Astoria Szállóban tartott tanácskozást követően Turi Attila, **SZABÓ ÖDÖN** parlamenti képviselő és jómagam január 23-án tájékoztattuk a sajtó megjelent képviselőit az Erdélyi Elnöki Bizottság tavaszi megalakulásáról és tervezett működéséről, valamint a nagyváradi magyar kultúra napi rendezvénysorozat tapasztalatairól. Másnap a város kulturális értékeivel ismerkedett meg köztestületünk küldöttsége: **KRISTÓFI JÁNOS** karnagy bemutatta és meg is szólaltatta a Nagyboldogasszony-székesegyház felújított orgonáját, ezt követően pedig, **BÖCSKEI LÁSZLÓ** püspök vezetésével, megcsodálhattuk a püspöki palota gazdag gyűjteményét. A program emlékezetes része volt **JAKOVITS MÁRTA** keramikumművész, az MMA rendes tagja életmű-kiállításának megtekintése a Körösvidéki Múzeumban, az alkotó vezetésével. A napot rövid várostörténeti séta zárta a sokoldalúan felkészült és minden tekintetben áldozatkész **SZABÓ ÖDÖN** kalauzolásában. A program szervezésében aktívan részt vett a Debreceni Regionális Munkacsoport elnöke, **VETRŐ MIHÁLY**, az MMA rendes tagja és a debreceni régió titkára, **KOLOZSVÁRI ISTVÁN** is. Hadd tegyem hozzá, hogy a nagyváradi látogatás bennem nagyon mély emlékeket is felhozott, legutóbb **NOVÁK FERENC** koreográfussal „Tatával”, az MMA néhai tagjával jártam itt, aki ragaszkodott hozzá, hogy személyesen mutasson meg minden olyan helyszínt, nevezetességet és intézményt, amelyet meggyőződése szerint látnom kellett. Sok éve már ennek, de ma is köszönettel tartozom érte neki.

Kiket kért fel Turi Attila elnök úr a bizottságban való részvételre?

A bizottsági tagságra felkért és azt elfogadó akadémikusok névsora: **VARGHA MIHÁLY** szobrászművész, a bizottság elnöke, **BALÁZS-BÉCSI GYÖNGYI**, a bizottság társelnöke, tanító, múzeumpedagógus, **ÁDÁM GYULA** fotóművész, **BOGOS ERNŐ** építész, **HAÁZ SÁNDOR** zenetanár, Jakobovits Márta keramikumművész, **PÁVAI ISTVÁN** népzene kutató, **PREGITZER FRUZZSINA** színművész, **SÁNTHA ATTILA** költő. Kezdetben 23-an voltak, akik érdeklődtek vagy kötődésüket fejezték ki a bizottság iránt. Ezt a létszámot azonban gyakorlati okokból észszerűnek tűnt szűkíteni, így részben az én javaslatomra maradtunk a kilencfős tagságnál, az MMA kilenc művészeti tagozatának példáját követve. Az Erdélyi Elnöki Bizottság március 28-án ülésezik először az MMA Irodaházában az Andrassy úton.

Miképpen határozná meg a bizottság feladatát?

A közösségszervezés. Ebben a tekintetben is nagyon számíthatunk Vargha Mihálynak, a Sepsiszentgyörgyön működő Székely Nemzeti Múzeum igazgatójának és Balázs-Bécsi Gyöngyi, a Válaszúton népi kultúrát ápoló Kallós Zoltán Alapítvány elnökének tapasztalataira, személyes kapcsolataira, intézmények vezetésében szerzett gyakorlatukra. Minél szélesebb közös programok, kortárs művészeti események megvalósítását kérjük tőlük, illetve a Magyar Művészeti Akadémia **MAKOVECZ IMRE** által körvonalazott hagyományörző és értékteremtő mivoltának hangsúlyos kifejezését immáron a történelmi Nagy-Magyarországnak ebben a régiójában is. Az erdélyi jelenlét újabb fontos mérföldkő akadémiánk történetében. Ehhez kérjük akadémikusaink aktív szerepvállalását. Tehetségük, művészet és haza iránti elkötelezettségük eddig is sok nehézségen átgázolt bennünket, amiért ezúton is köszönetet szeretnék mondani nekik és mindazoknak, akik a köztestület titkárságán segítségünkre voltak, kiváltképp **FEKETE ISTVÁN** fősztályvezetőnek és **HARIS ÉVA** osztályvezetőnek. B. L. ■

Tervezőasztalon az Építészeti Múzeum

A Művészkör első lapszámában – 2024 őszén – A lakhatás és a jövő kiállítása címmel írtunk a Magyar Építészeti Központ és Múzeumról. Ezúttal Turi Attila, a Magyar Művészeti Akadémia elnöke vázolta, hol tart jelenleg a múzeum tervezési folyamata.

A mikor ez a lapszám megjelenik, akkor a tervezők már leadták az ellenőrzött kiviteli terveket. Ezzel az előkészítő fázis befejeződik, vállalt feladatainkat teljesítettük. 2017-ben egy kormányzati intézkedéssel került a Városligeti fasorban található ingatlanegyüttes a Magyar Művészeti Akadémia tulajdonába azzal a céllal, hogy itt a későbbiekben a Magyar Építészeti Múzeum építészeti-építészettörténeti gyűjteményének védelmére és közkinccsá tételére alkalmas intézmény működhessen. Ezzel egy sok milliárd forint értékű ingatlant – közel két hektár területet – kaptunk meg Budapest szívében. A sikeres tervpályázat lebonyolítását követően – 2024 elején – a kormány további hárommilliárd forintos támogatást nyújtott a tervezési folyamat lebonyolításához, a részletes kiviteli tervek elkészítéséhez.

Mi történik a tervek megszületése után?

A beruházás két részre osztható: az egyik maga a múzeum, amely a főépület megvalósítását és a két villaépület felújítását foglalja magában, a másik pedig a mérnöki és köztestületek elhelyezését biztosító Köztestületek Házának megvalósulása. Vélhetően ez utóbbi megelőzi a múzeum építését, mert az érintett kamarák elhelyezésének igénye – a jelenlegi

helyzet tarthatatlansága okán – sürgető. A kormányzattal történő egyeztetések során az körvonalazódott, hogy a köztestületek elhelyezésének problémáját mihamarabb meg kell oldani.

A kulturális térként, összművészeti intézményként és építészeti centrumként egyaránt definiálható Művészliget, benne a szolgáltató múzeum működésének egyik leghangsúlyosabb eleme a Kárpát-medencei és a magyarországi lakhatási körülmények középpontba állítása. Annak tudatosítása a társadalom tagjaiban, hogy mind az építészeti tervezéssel, mind pedig a kivitelezéssel és megvalósítással összefüggő kérdésekben a Bajza utca–Városligeti fasor sarkán kaphatóak szakzerű válaszok.

Mikorra várható a kivitelezés?

Természetesen nem kevés anyagi forrás szükséges a tervek megvalósításához. Erőfeszítéseink arra irányulnak, hogy még az idén ki tudjuk írni a múzeumi épület kivitelezésére vonatkozó közbeszerzési eljárást. A Köztestületek Házának tervezési és kivitelezési eljárása már folyik, s várhatóan áprilisban le is zárul; e tekintetben szeretnénk már tavasz végén az építkezést is megkezdeni, ha a szükséges forrás rendelkezésre áll.

Az Építészeti Múzeum egyik fő attrakciója az úgynevezett **spacebox**. Ez egy olyan zárt terem, amelynek mind a hat oldala LED-fal, vagyis alkalmas mozgókép megjelenítésére. Az egyik hosszanti fal és a mennyezet pedig mozgatható. Így a tér leszűkíthető vagy éppen tágítható annak érdekében, hogy érzékeltessük a látogatókkal a teret s a tér változásának élményszerűségét. Állandó és időszaki kiállítások is látogathatóak majd a múzeumban, melyek interaktívan és átélhető módon mutatják meg az építészeti lényegét.

Manapság Budapest sok filmalkotásban szerepel. Kiváló példa építészeti szempontból is, hiszen nem kell más forgatási helyszínt keresni, elég a belvárosban a megfelelő helyet megtalálni (pl. Evita). S amikor megnézünk egy ilyen filmet, akkor felsóhajtunk, hogy milyen szép ez a város. Ebben a városban, ezeken az utcákon járunk mindennap, csak nem látjuk ilyen képkivágásban vagy olyan megvilágításban.

A Magyar Művészeti Akadémia már eddig is több milliárd forintot fordított a beruházásra, a közkedvelt kiállítóhelynek tekinthető Walter Rózsi-villát is felújítottuk. Eddig tartott az önerőnk, a további munkákat a központi költségvetésből tudjuk fedezni. A háború és ennek a közelsége, az ezzel összefüggő válság alakítja a lehetőségeket.

Ha egy mondatban szeretnénk összefoglalni, milyen lesz várhatóan az Építészeti Múzeum?

Azt szeretném, ha olyan hely lenne, ahová a fiatalok – akár – randevúzni is járhatnak. Ahol jólesik időt tölteni. Hiszen a spacebox, a kiállítások, de maguk az épületek és a park is nyitott és szelfiképes. Egy kattintás a telefonommal, s elküldöm innen a képet. Az az üzenet, hogy „látod, milyen klassz helyen vagyunk?”. Aki pedig meglátja a képet, rögtön kedvet kap rá, hogy csatlakozzon.

T. Z. A. ■

Budapest ostroma

Fotókiállítás a II. világháborús ostrom pusztításairól a Műhelytérben

A Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ (MÉM MDK) Budapest ostromának 80. évfordulójára a háborús károkat bemutató, március végéig látogatható kiállítással emlékezik, amely közvetlenül az ostrom után készült fényképanyagon keresztül mutatja be a főváros épületállományát, műemlékeit ért pusztítást, valamint a város újjáépítése érdekében létrejött szervezetek és a Műemlékek Országos Bizottságának munkáját.

A **Budapest ostroma** című tárlat **március 30-ig** tekinthető meg, a Walter Rózsi-villában váltott regisztrációs jeggyel ingyenesen látogatható szerdától vasárnapig 10.00–18.00 óra között (hétfőn és kedden zárva).

Helyszín: MÉM MDK | Műhelytér (Budapest VII., Bajza utca 10.)

Kurátorok: Dékány Melánia, Kovács Evelin, Köntzey Mercedes

A kiállítás kapcsán rendezett kurátori tárlatvezetésekről tájékozódni lehet a **memmdk.hu** oldalon.

A szépség dicsérete

Tóth György fotóművész
a villamosmegállókról,
Yoko Onóról és a női
portrékról

ELMER ISTVÁN

Tóth György Balogh Rudolf-díjas fotóművész, az MMA rendes tagja március 2-án ünnepelte hetvenötödik születésnapját. Egyedi világa, kiforrott stílusa nemzetközi hírnevet szerzett számára. Az alábbi beszélgetéssel köszöntjük a művészt.

Fotóművészi pályáját az 1970-es években, a fotózás felívelő korszakában kezdte. Ma, amikor a képi világ elárasztja az életünket, beszélhetünk-e még hagyományos értelemben vett fotóművészetről?

Az 1970-es éveket valóban a fotóművészet fellendülésének korszakaként tarthatjuk számon. **DIANE ARBUS** amerikai fotós műveinek kiállítása a velencei biennálén áttörésnek számított: első alkalommal jelentek meg fényképek a rangos képzőművészeti tárlaton. Pályám a Fiatalok Fotóművészeti Stúdiójában indult, amely pótolta a főiskolai képzést. Akkoriban ugyanis a hazai felsőoktatás még nem fogadta be a fotózás oktatását. A stúdió ablakot nyitott a világra, beengedte a friss levegőt a poros magyar fotográfia terébe. Napjainkban a vizuális kultúrát – engedtessek meg nekem ez a kifejezés – eluralta a kutyvasz. Egy mű azonban, ha valóban művészi alkotás, ebben a kutyvaszban sem veszíti el a hitelességét. Az embereknek ugyanis szükségük van olyan látványra, olyan képekre, amelyek előtt megállva az élmény találkozik esztétikai ízlésükkel és értékvilágukkal.

A valódi művészet kap-e akkora nyilvánosságot, hogy a sokféleség zűrzavarában észrevegyék az emberek? Én az alkotó oldaláról közelítem meg ennek megítélését.

2007 óta a szentendrei Erdész László Galéria foglalkozik képeim eladásával. A jelentkező kereslet annak visszajelzése, hogy ma is vannak gyűjtők, ma is jelentkezik a bővítől különböző művészet iránti szükséglet.

Pályája első szakaszát a dokumentarista fényképezés jellemezte: a villamosmegállókról, a villamosvezetőkről készült sorozataival tűnt fel. Mi volt a célja? Az életet a maga mindennapiságában megragadni, és ezáltal valami többet kifejezni?

Az 1970-es, 80-as évek hazai viszonyainak hangulatát igen nehéz – szinte lehetetlen – elmesélni a mai fiataloknak. Számos szociofotót készítettem a peremre került, nyomorban élő emberekről, jártam a cigánytelepeket. A hivatalok azonban fanyalogtak: az ilyen jelenségek ne jelenjenek meg a nyilvánosság előtt. Akkor eszembe jutott a villamosmegálló, az ott várakozó emberekkel. Ezt már nem lehetett letagadni, mint ahogyan a villamosvezetők ábrázolását sem. Ők külön réteget jelentettek a magyar társadalomban; nem voltak megfizetve, nem számított előkelő állásnak a villamosvezetés, miközben hátuk mögött ott tolongott az a sok ember, akikért felelősek voltak. Ez a gondolat vezetett el ahhoz, hogy bemutassam őket, és akkoriban nem gondoltam, hogy a sorozatoknak máig tartó hatása lesz.

Pályáján fordulópontot jelentett az *Önarckép* című képe.

Ettől kezdve a statikus ábrázolás után – és ez máig tart – mozgást vittem a képekbe. Az 1989-ben készült *Önarckép* volt az első igazi alkotásom, amellyel bemutattam ezt az utat. Lehet, hogy szerepet játszott ebben a televíziós tapasztalat, ekkoriban ugyanis a Magyar Televízióban dolgoztam standfotósként. Igyekeztem a kameramozgást átvenni a fotóra. Hogyan értem el ezt? Egy alacsony érzékenységű filmen fél percig nyitva hagytam a blendét, amelyre többször rávillantottam vakuval, miközben én óhatatlanul mozogtam. Ez a mozgássor jelent meg egyetlen képen.

Az *Emese* című műve ugyancsak emblemikus műve. 2007-ben – és ez egyedülálló volt a hazai fotográfia történetében – egy árverésen 1,8 millió forintért kelt el. Egy szép nőt látunk, oldalról fényképezve, amelyen aktjának rendkívül finom vonala rajzolódik ki.

Többször megismételtem a felvételt, az elsőn ugyanis a kar alatt nagyon keménynek láttam az árnyékot. Közben rájöttem, az állnál sem egészen megfelelők a fények és az árnyékok. A kép 1995 tavaszán készült, abban az évben kiállításom nyílt a Ludwig Múzeumban. Az *Emesét* azonban nem szerepeltettem a tárlaton. **NÉRAY KATALIN**, a múzeum igazgatója kért tőlem egy képet a gyűjteményükbe, és meg is nevezte: az *Emesére* gondolt. Ezzel kezdődött a sikertörténete. A szentendrei Erdész László Galéria vezetője kivitte a képet a genti képzőművészeti vásárra, ahol aranyérmet nyert, bevásárolták a legjobb tíz alkotás közé. Szentpéterváron, majd Aix-en-Provence-ban plakát készült belőle. Olyan ez, mint amikor a felnőtt gyermek elkezd a saját útján járni. Tavaly a magyar állam megvásárolta, **ERDÉSZ LÁSZLÓ** pedig szeretné bejuttatni a New York-i Modern Művészeti Múzeumba. Egy fénykép nyolc példányig számít eredetinek, amelyet ellátok a szignómmal és saját pecsétemmel hitelesítek.

Később Yoko Onót, John Lennon özvegyét is fotografálta.

Ez újabb kalandot jelentett a pályámon. **HAVADTÖY SÁMUEL**, New Yorkban élő festőművész 1992-ben Yoko Onóval, húsz éven át élettársával megnyitotta a Galéria 56-ot Budapesten, a Falk Miksa utcában. Az 1997-es őszi szezont Samu barátom az én képeimmel nyitotta meg. Kiállítottam az öt képből álló *Salföldi tánc* című, monumentális méretű sorozatomat. Yoko Ono, miután látta ezt, megkért, hogy hasonló stílusban készítsék róla portrét. Számos felvétel született, közülük két képet tekintettem sikerültnek. Miután előhívtam – és ez különleges hatást keltett –, Yoko Ono arcán valamiképpen megjelent John Lennon arcvonása.

Yoko Ono, 1997

A női test szépsége visszatérően megjelenik a képein.

A női nemnél nincs szebb a világon. Lehetnek szép házak, szép kertek, de egy férfi számára a nő jelenti a legtöbbet, azal együtt, hogy a női lélek kiismerhetetlen.

Min dolgozik mostanában?

Tovább építem az életművem, némi változtatásokkal. Sokáig a fekete háttérből rajzolódott ki a női test, ma már a háttér kifehéredik, és ebben tűnik el, oldódik fel a fehér női alak. Az idő ugyanis mindannyiunkat fölemeszt... Portrékból és dokumentarista művekből hat könyv anyagát állítottam össze. Másik hatkönyvnyi anyagom vár kiadásra. Szeretnék megemlékezni **ORSZÁCZKY MIKLÓS** basszusgitárosról, énekesről, zeneszerzőről. Fiatal koromban a Sirius együttesel vált ismertté, rendszeresen ott voltam a Bercsényi Kollégiumban, ahol játszottak. Az ő zenéjük fejezte ki azt a belső üvöltést, amely az én nemzedékemet, engem is jellemzett, és amely életérzésnek a lenyomata valamiképpen ma is megjelenik a műveimben. ■

Az MMA Film- és Fotóművészeti Tagozata születésnapja alkalmából március 3-án köszöntötte **Tóth Györgyöt**. Az eseményen az ünnepelttel **Erdész László** műkereskedő, az Erdész Galéria tulajdonosa, **Nádai Ferenc** grafikus, tipográfus, **Palotai János** esztéta, filozófus, **Tóth Balázs Zoltán** esztéta, fotótörténész és **Tunyogi Henriett** táncművész és koreográfus beszélgetett. Az est moderátora **Hamarits Zolt** Balogh Rudolf-díjas fotóművész, a Magyar Fotóművészek Szövetségének elnöke volt. Közreműködött **Tempfli Erik** Artisjus-díjas zongorista, zeneszerző.

A doktor úr

Gelencsér Gábor laudációja
Buglya Sándor Budapesti
Nemzetközi Filmfesztivál-
életműdíja alkalmából

Buglya Sándor Balázs Béla-díjas filmrendező

A poeta doctus analógiájára megalkotható a director doctus fogalma. Olyan rendezőkre alkalmazhatjuk, akik intellektuális beállítottságúak, a művészi alkotások mellett esetleg tanulmányokat, esszéket is írnak. Ilyen volt – hogy egészen különböző rendezőket említsek – BÓDY GÁBOR és KÉZDI-KOVÁCS ZSOLT, s ilyen manapság – ismét különböző műfajokban és filmekben érintett alkotókat említve – JANISCH ATTILA és DULÓ KÁROLY.

BUGLYA SÁNDOR azonban nem ezen a bölcsész módon poeta doctus, hanem valóban doktor: a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen szerezte első diplomáját 1970-ben. Hogy mennyire fordulhatunk hozzá egészségi problémáinkkal, azt nem tudom. („Kockázatok és mellékhatások tekintetében kérdezze meg kezelőorvosát, gyógyszerészét.”) Ám filmművészeti kérdésekben, legyen az elmélet vagy gyakorlat, nyugodt szívvel kereshetjük őt. Buglya Sándor ugyanis 2005-ben egykori másik alma materében, a Színház- és Filmművészeti Egyetemen (akkor főiskola) is doktorált. Ahogy mondani szokás: elől doktor, hátul doktor, avagy doktor doktor.

Ám ez mind semmi a filmes sokoldalúságához képest (mintha egy orvos egyszerre volna sebész, nőgyógyász vagy urológus): rendező, operatőr, producer, dramaturg, a Magyar Független Film és Videó Szövetség elnöke, a Nemzetközi Amatőrfilmes Szövetség elnökségi tagja, a Dunatáj Alapítvány kuratóriumának elnöke, az SZFE, a gödöllői Szent István Egyetem és a kolozsvári Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem oktatója, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja. Mit hagytam ki? Ja, a filmeket. Hát, azt most nem tudom felsorolni, mivel mintegy száz címet tartalmaz. Ennek a felét rendezte, a negyedét fényképezte (akár saját, akár más rendezésében), a másik negyedének pedig producere volt. A rendezések a hetvenes évektől mostanáig fél évszázadot ölelnek át, benne elsősorban a vidéki és a határon túli magyarság (*Hogy vagytok tiük es... – Moldvai csángó-ma-*

gyar iskolák 1948–1959, 1999; „*Segíts magadon, és az Isten is megsegít*”, 2003; *Bánya utca*, 2005; *Húsz év múlva*, 2010; *A történelem sorsüldözöttjei (Sváb passió)*, 1990; *Nem mindenki Szabó Géza ám!*, 1998; „...*úgy mondtam, ahogy volt...*”, 2002) és a forradalom történeteivel (*1956 október*, 1993; *A magyar forradalom egyetemére jártam*, 2006). De talán nem bántó, ha a szerzői filmek mellett inkább az életmű sokoldalúságát emelem ki, hiszen Buglya Sándor szerző, azaz egyéniség, személyiség tudott lenni operatőrként, producerként, vezetőként és tanárként egyaránt. Az ő szerzőisége mindezt együttesen képviseli.

Nem hallgathatom el, hogy személyesen ismerem. Jártam a lakásában, láttam a számítógépet, amin vágni szokott. Vendégeskedtem Peröcsényben, második otthonában, ahol művészi sokoldalúságának másfajta oldalát mutatja: aktív alakítója a falu életének, miközben a házát gondozza, a földjét műveli. Meg persze filmet is forgatott róla *Zsákfalu* címen 2007-ben. Autóztam vele Kolozsvárról Budapestre, s az út minden fájához, házához volt története: itt szerveztem képzőművészeti alkotótábort (merthogy, majd’ elfelejtettem, Buglya fest is), itt a legjobb a forrásvíz, amiből előre bekészített kannákban érdemes hazavinni, mivel jobb a bolti ásványvíznél. Főképp, mert természetes.

S ez a természetesség talán személyiségének és művészetének epitheton ornansa. Azért is merészkedtem előhozakodni személyes ismeretségünkkel. Hiszen őt mindenki ismeri és – szerintem – szereti. Be sem kellett volna őt mutatni. Életműdíjjal kitüntetni azonban felettébb üdvös és szükséges! ■

Buglya Sándor filmrendező, az MMA elnökségi tagja lett a Budapesti Nemzetközi Filmfesztivál (BIDF) életműdíjasa. A január 25. és február 2. között Budapesten, Békéscsabán, Debrecenben, Egerben, Jászberényben, Kecskeméten, Pécsen, Szegeden, Székesfehérváron, Szombathelyen, valamint Veszprémben zajlott programsorozat 60 film közel 200 vetítését tartották meg.

Pillantás a Tűztoronyból

Kótai József ötvösművész
nyolcvanöt éves

Kótai József Ferenczy Noémi-díjas ötvösművész és szakíró, az MMA rendes tagja 1940. február 13-án született Sopronban. Nyolcvanötödik születésnapja alkalmából február 19-én köszöntötték mindazok, akik tanítványainak, barátainak és tisztelőinek vallják magukat. Az ünnepségen részt vett Sára Ernő, a köztisztület Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozatának vezetője, illetve Szenes István korábbi tagozatvezető is.

OLÁH SÁNDOR a század kiemelkedő ötvösművészeknek nevezte mesterét, KÓTAI JÓZSEFET. Az 1963-ban az Iparművészeti Főiskolán BORSOS MIKLÓS, LITKEI JÓZSEF és KOPCSÁNYI OTTÓ tanítványaként diplomát szerző Kótai alkotói mivoltának lényegét ARISZTOTELÉSZT idézve érzékeltette: „A művészet sokkal inkább habitus, mint produktum.” Mint kihangsúlyozta, művésznél lenni egy látásmód, egy gondolkodásforma, egy magatartás, amelynek következménye a produktum. A mesterével való találkozások minden esetben bizonyító erejűek voltak számára. „Segít értelmezni, mit jelent az, hogy meg vagyunk hívva a teremtésbe – emelte ki Oláh Sándor. – A Kótai mesterrel való találkozás egyik legnagyobb értéke számomra, hogy felértékelődik a jelen és a tapasztalás. Ezért is kértem, hogy erre az alkalomra hozza el néhány kispasztikáját. Hogy kézben tapasztalhassuk meg, milyen csodálatos a hivatás védnöke, SZENT ELIGIUS, ha Kótai. Az ő formanyelve és bravúros viaszmintázása lenyűgöző, összetéveszthetetlen és világraszóló. Ezt a tapasztalást nem helyettesíthetik a fényképek. Ahogy RUDOLF STEINER is mondja: tapasztalás mindenekfelett.”

Jó szívvel ajánlotta mindenki figyelmébe, hogy egészen közelről nézze meg, mennyire aprólékosan kidolgozott Szent Eligius alakján minden részlet.

Kótai József méltatásakor felidézte, hogy a főiskola elvégzése után több mint egy évtizedig a Képcsarnok Vállalat megrendelésére készített dísz tárgyakat. 1970-ben végzett először restaurátori munkát VASTAGH GYÖRGY Csikós szobrán. Az 1970-es évek közepén KOVÁCS KÁROLY ötvöstől el-sajátította az úgynevezett viaszveszejtéses öntési eljárást, ettől kezdve kis méretű ezüst-, majd bronzplasztikákat készített. Életének ezekben az éveiben talált rá egyéni stílusára, a finom kidolgozású, gyakran alig tíz centiméteres szobrai gro-

teszk karaktereire. A hetvenes évektől kezdett éremművészettel foglalkozni. 1976-tól rendszeresen állított ki a Soproni Érembiennálékon, részt vett országos kiállításokon, a kecskeméti zománcművészeti, valamint a sóstói éremművészeti és kispasztikai alkotótelepek munkájában. 1986-ban a Szegedi Nemzeti Színház munkáit (*Maszkok*) készítette. 1999-ben a Szent Jobb ereklyetartó szekrényét restaurálta.

Munkásságát többek között az alábbi díjakkal ismerték el: IV. Országos Érembiennále, Civitas Fidelissima-díj, Sopron (1983); V. Országos Érembiennále, az Express Utazási Iroda díja, Sopron (1985); VI. Országos Érembiennále, a Rendező Bizottság díja, Sopron (1987); Ferenczy Noémi-díj (1993); XIII. Országos Érembiennále, a Rendező Bizottság díja, Sopron (1999); MAOE Iparművészeti Tagozat Alkotói Nagydíja (2004); Magyarország Érdemes Művésze (2016); Magyar Művészeti Akadémia Nagydíja (2018).

A derűs köszöntőbeszéd után ünnepelt és közönség együtt nézte meg a *Szerelmes földrajz* című filmsorozatot *Sopronban mindig történik valami* című epizódját, amelyben Kótai József így fogalmazott szülővárosáról: „Életem első tizenégy évét Sopronban töltöttem. Itt ismertem meg a világot, a legalapvetőbb dolgokat ebben a városban szívhattam magamba. Most azokat a helyszíneket keressük fel, amelyekhez valamilyen formában nagyon is közöm volt. A szülői ház udvarában kezdjük barangolásunkat. Aztán a Petőfi tér következik, majd elsétálunk GOLDMARK KÁROLY házához. Megállunk az Előkapunál és a Fő téren, kicsit megpihenünk a Storno-ház előtt, betérünk a Nagybaldogasszony-, vagy ahogyan mindenki nevezi, a Kecse-templomba, megcsodáljuk a LENCK család villáját és a Tűztoronyból az egész várost. Sopront, ahol mindig történik valami. Vagy fúj a szél, vagy esik, vagy harangoznak...” MMA ■

Szépség születik a véletlen tüzeiben

„...az emberek nem ismerik egymást, csak maszkjaikat”

ELMER ISTVÁN

Kettős kiállítás nyílt a Pesti Vigadóban február 20-án, Schrammel Illúziók – Karnevál címmel. Schrammel Imre Kossuth-díjas keramikus, a nemzet művésze, akadémikus mutatta be azokat a karneváli hangulatú „illúzióit”, amelyeket eozinba álmódott, végül azonban papírkollázssal megalkotott tervek maradtak. A szomszédos teremben fiatal textil- és jelmeztervezők vonultatták fel a Schrammel Imre képeinek ihletésére készített, ugyancsak karneválhoz illő maszk- és ruhafantáziáikat.

Ilyen értelemben tekinthetjük a látottakat kettős kiállításnak. Az est hangulatát **PÁLFALVI TAMÁS** trombitaművész előadása emelte, akinek előadásában elhangzott **DUBROVAY LÁSZLÓ** akadémikus egyik műve is.

„A karnevál egyszerre jelent izgalmat, szabadságot; félelmetes, humoros, váratlan és groteszk események sora, egy ősi rítus szinte utolsó megmaradt szokásaként. Egy rítusé, mely minden civilizációban fellelhető” – mondta köszöntő beszédében **TURI ATTILA**, az MMA elnöke. A maszk ugyanakkor, mint **HAMVAS BÉLA** írja *Karnevál* című regényében, hamisságot is hordoz: „Tételek az, hogy az emberek nem ismerik egymást, csak maszkjaikat, vagyis egymás rögeszméit, és mert egymást nem ismerik, magukat sem ismerhetik.” Erre utalt Turi Attila, amikor **SCHRAMMEL IMRE** gondolatát idézte a kiállított művek, kollázsok keletkezésének indításáról: az elfedő csillogás miért vált a kultúrtörténetben érdekesebbé, értékelhetőbbé a föld, az anyag igazánál? Miként jelenik meg a csalfa talmi a valódi helyett? Miért és miképpen izgalmasabb a nyilvánvaló hazugság a bonyolult igazságnál, a felszínes csillogás a mű mélyén izzó tűznél?

„Ma művészeti életünk ritka pillanatát élhetjük át, amikor egy alkotó – életművének érett szakaszában – új, életörömet sugárzó, vibráló munkákkal áll a közönség elé, és inspirálja az őt követő generációkat” – méltatta Turi Attila a Mestert.

MEZEI GÁBOR akadémikus, a nemzet művésze mintegy hetven éve ismeri Schrammel Imrét. A Prizma 13 csoportban közvetlen szakmai együttműködés alakult ki köztük,

harminc kiállítást rendeztek közösen, azzal a szándékkal, hogy a kortárs iparművészetet jobban megismertessék a nagyközönséggel. „Jogos-e iparművésznek nevezni Schrammelt? – tette fel a kérdést Mezei Gábor. – Hiszen munkássága során ritkán kerülnek ki műhelyéből használati tárgyak. Műveit méltán tekinthetjük szobrászati alkotásoknak. Schrammel egész pályája jelentős változások, meglepetések sorozata, az anyaghasználat és a formavilág időnként látványosan megváltozott, de mindig remekműveket alkotott.” A schrammeli látásmód folytatásának tekintette a párhuzamos kiállításon látható munkákat.

„Tizennégy prosperáló textil- és jelmeztervező művész vállalkozott arra, hogy tisztelegjen Schrammel Imre fantázia-dús munkássága előtt különleges öltözékek, ruhaszobrok, fejdíszek, maszkok és cipők egyedi kompozícióival, amelyeket az illúziók és a farsang világának ihlető ereje hívott életre” – nyitotta meg a párhuzamos kiállítást **KEPPEL MÁRTON** művészettörténész, az MMA Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozatának titkára. Schrammel Imrének, a hazai kerámiaszobrászat megújítójának munkássága – mondta – nemzedékeken átívelve kapcsolódik össze a kortárs tervezőművészet képviselőinek törekvéseivel. A *Karnevál* kiállítás ezért Schrammel *Illúziójának* a folytatása.

„Keramikus vagyok, annak ellenére, hogy porcelán szakon végeztem – vallja a Mester. – Erre a szakmai alapra építek ma is. A Hollóházán rövid két év alatt felmutatott művészi elképzeléseimet a szocialista realizmust hirdető kultúrpolitika

nem fogadta el, és »megköszönték szíves közreműködésemet«. Valamennyi porcelángyár a Finomkerámiaipari Művekhez tartozott, ezért a többi helyen sem vették jó néven, ha megjelentem.”

Ekkor fordult a kerámia felé, „ami végül is minden anyaggal foglalkozó művészet alapja”. A magyar kerámia abban az időben 960 fokon kiégetett fazekasagyagból készült, ezeknek azonban sem a használati értékük, sem a külső megjelenésük nem volt megfelelő. „Szabad levegőn szétfagytak, a belső térben pedig átengedték a bennük tárolt folyadékot.”

Schrammel Imre – mint mondja – magastűzű samottagyagot használt. Régen a porcelánt igen erős samottos agyagból készült tokokban égették ki. „Ebből kezdtem el dolgozni, nagyon megfelelt az épületkerámiához, és kialakíthattam a magam sajátos világát.”

A kiállításon látható terveket eozinmázzal bevonva a pécsi Zsolnay Gyárban gondolta megvalósítani, de csak egy-két próbadarab készült el, mert a gyár vezetői elzárkóztak az ötlettől. Majd a porcelán és a kerámia kifejezési lehetőségeiről beszél a Mester.

„A porcelán, szemben a kerámiával, hazudik. A kerámia maga a föld. Egészen odáig mentem, hogy felmarkoltam egy darab földet, és azt égettem ki. Megmutatkoztak fantasztikus gazdagsága: jól kirajzolódtak a gyökerek, a rovarok útjai. Régen nekünk, keramikusoknak kellett összegyűrnünk különböző agyagokból azt a matériát, amivel azután dolgozni tudtunk. A Magnezitipari Műveknél szereztem be azokat a samottlemezeket, amelyekbe belekevertem a Dunántúlon található bauxitos agyagot, és ezzel az eljárással különlegesen szép színek jöttek elő.”

Schrammel Imre nem kíván semmilyen izmushoz tartozni, „mindig megpróbáltam a saját utamat járni, ami végül is a leginkább igazmondó agyagtól vezetett el mostanáig.” Úgynevezett lüsztertechnikával is készült próba a rajzok alapján. „A lüszterek szerves oldószerekben oldott fémvegyületek. Sima felületeken magas fényű, fémesen irizáló színhatást eredményeznek. A színek nem állandók, folyamatosan tűnnek elő a különböző árnyalatok.”

Az égetés során, de az alkotói folyamat kezdetétől hangsúlyt kap a véletlen szerepe. Schrammel Imre ezt így magyarázza: „Soha nem kapom meg pontosan ugyanazt, amit elképzeltem. Munkáimban nagy szerepet játszanak a véletlenek. Milyen az alapanyag, van-e benne repedés, hogyan égetem ki először, majd másodszor, s amikor kijön a tűzből, látom a végeredményt, amelyet vagy eldobok, vagy nem... A véletlenre építünk, és a véletlen hol segít, hol nem segít. Az élet is ilyen, az ember nem tudja, mi lesz vele holnap...”

A terveken szereplő figurák látványa könnyed, szinte lebegő, az agyag ezzel szemben súlyos. „Ezt a látszólagos ellent-

mondást kívántam érzékeltetni, föloldani az agyag természetéből következő nehézségi erőt.”

A színek életörömet, vidámságot, karneváli hangulatot közvetítenek. Szabad utat kapott a humor, fogalmazott Turi Attila. „Magam is erre törekedtem, és akik eddig látták a terveket, hasonló gondolatokat szűrtek le.”

Korábban porcelánból készített Karnevál-sorozatot Herenden. „A karnevál annak az emberi magatartásnak az egyik formája, amikor mindenki másnak akar látszani, mint ami. Magyarul: hazudik; és kerestem az anyagot, amely ugyanígy elmondja ezt a hazugságot. A karnevál lényegéhez tartozik az is, hogy mindenki szép akar lenni.”

Az említett hazugság azonban nem társul erkölcsi rosszal. „Egyáltalán nem. Nevezhetem mimikrinek. Az állat is fölvesz mindenféle színt és alakzatot. Az ember a legegyszerűbb, földhözragadt munkától eljut a fantázia gazdagságáig. Ezt a gazdagságot igyekeztem megmutatni, hiszen annyifélek vagyunk.” Schrammel Imre az emberi élet sokrétűségét jeleníti meg a kiállított terveken, és erről tanúskodik gazdag munkássága. ■

PESTI VIGADÓ
SCHRAMMEL ILLÚZIÓK & KARNEVÁL
2025. február 21. – április 20.

Kiállító öltözkész- és jelmeztervező művészek:
Attalai Zita | Csanák Edit DLA | Farkas Imola | Földi Kinga | Hideg Orsolya
Molnár Mária Virág | Nádasdi Katalin | Pál Anikó Orsolya
Papp-Vid Dóra DLA | Pester-Gyarmati Teodóra | Polyák Eszter
Sziráczky Brigitta | Szűcs Blanka | Szűcs Edit

A kiállítás kurátorai:
Attalai Zita dizájnér és Keppel Márton művészettörténész

Egészséges, boldog, identitásukban erős embereket nevelni

**Szerényi Béla
a magyar nép imáiról és
a közös ünneplésről**

TÓTH IDA

Idén ötven éve, hogy intézményi keretek között elindult a népzeneoktatás Magyarországon, elsőként Óbudán. A kommunizmus évtizedei alatt is mindig volt, aki tűzön-vízen keresztülvitte a zenei anyanyelv ügyét. Szerényi Béla, az Óbudai Népzenei Iskola igazgatója, az MMA rendes tagja a népzeneoktatás minden szereplőjét arra biztatja, hogy helyben, kis közösségeikben is ünnepeljék meg a kerek évfordulót.

Többféle szerepben láthattuk a magyar kultúra napján az MMA székházában, a Pesti Vigadóban: szervezőként, szerkesztőként, előadóművészként is feltűnt a különböző programokon. Mi motiválja, és milyen kulturális élményekben, tapasztalatokban volt része a nap folyamán?

Nekem nagyon sokat jelent, hogy a rendszerváltozás idején **FEKETE GYÖRGY** államtitkárként kiállt a magyar kultúra napja mellett, hogy mindenki a saját kis körében, egyesületében, szervezetében emlékezzék meg a *Himnusz* születésnapjáról. Fekete Györggyel a Magyar Népművészeti Akadémián is sokat beszélgettünk erről, majd a nemzeti gondolat jegyében 2020. január 22-én megnyílt a **KÓSA KLÁRA** akadémikus társam által megálmodott *Himnusz – A magyar nép imái* című kiállítás, amelyhez kapcsolódva az MMA Népművészeti Tagozata, valamint az Óbudai Népzenei Iskola ünnepi hangversenyt adott a Pesti Vigadóban. **JUHÁSZ ZOLTÁNNAL** CD-mellékletet is szerkesztettünk a katalógushoz: ekkorra állt össze az a koncertanyag, amely a **KÖLCSEY** korát megelőző idők himnuszait – egyházi énekeit és népi imáit – tartalmazza.

Ebből kaphattunk ízelítőt a januári gálaesten?

Már a délelőtti folyamán érkeztek a Pesti Vigadóba zeneiskolások, művészeti csoportok növendékei a szintén Kósa Klára által szervezett *„Jó kedvvel, bőséggel” – gyermekek a Himnuszról* című eseményre, amelyen a magyar mellett elhangzott többek között a sváb és a roma, valamint a református himnusz és a *Boldogasszony Anyánk* is. Eredeti értelmében a himnusz, tudjuk jól, vallásos dicsőítő ének, amellyel a közösség tagjai összetartozásukat is kifejezhetik. Az esti gálán, himnikus népéneket és archaikus imádságot hallgatva **ERDÉLYI ZSUZSANNA** gyűjtéséből, megint csak megélhettük összetartozásunkat. Erdélyi Zsuzsanna néprajztudós, az MMA Népművészeti Tagozatának első vezetője tíz éve hunyt el – hasonlóan **KOBZOS KISS TAMÁSHOZ**, aki negyedszázadon át vezette az Óbudai Népzenei Iskolát, és szintén ezer szállal kötődött a historikus énekhez, az archaikus imádsághoz. Rájuk is emlékeztünk! Különleges pillanata volt a magyar kultúra napjának **SNÉTBERGER FERENC** kitüntetése, aki óriási művészegyéniség – előadóművészként a világ egyik

legjobbja –, mégis kivételes szakmai alázattal és odafigyeléssel fordul a nehéz sorsú, tehetséges roma gyerekek felé.

A tehetséggondozás kiemelt helyen szerepel az Óbudai Népzenei Iskola pedagógiai programjában is. Idén ötven éve, hogy elindult a népzeneoktatás Óbudán, a Mókus utcában. Hogyan kezdődött?
Röviden: ötven évvel ezelőtt csoda született! Ismerjük a kort, nem volt egyszerű, de mégis mindig volt, aki a magáénak érezte, és tűzön-vízen keresztülvitte a népzeneoktatás ügyét, még ha abból esetleg személyes hátránya is származott. Tulajdonképpen már a táncházmozgalom is így indult néhány évvel korábban.

1972 tavaszán az első budapesti táncházban a talpalávalót a Halmos Béla–Sebő Ferenc–Éri Péter-trió szolgáltatta a Bartók, a Bihari, a Vadrózsák és a Vasas táncgyűttesnek. A rendezők – Lelkes Lajos, Foltin Jolán és Stoller Antal a Bihari Táncgyűttesből – megtartották volna a rendezvény zárt jellegét, de váratlanul csoportosulás támadt: a járókelők megálltak, és kíváncsian bámultak befelé a Liszt Ferenc téri könyvklub hatalmas, függöny nélküli ablakán.

Így indult, és a szervezők nagyon hamar keresztülvitték, hogy nyilvánosan is lehessen népzenei mulatni – klub formájában. Tömegek szerveződtek közösséggé, mozgalmá, de volt egy bökkenő: a mulatsághoz bizony zenész is kell. Ez az igény generálta a népzeneiskola megszületését a hetvenes évek közepén, csakhogy akkoriban a klasszikus hangszerekre kidolgozott metodika volt az elfogadott! A saját szisztémához, az itteni oktatási folyamat kidolgozásához, az adminisztrációs háttér megteremtéséhez szükség volt **KODÁLY** nevére, különösen a zenei anyanyelvről írott gondolataira, és kellek a Kodály-tanítványok is, akik a mester módszerét átlátták, alkalmazták. Közülük dinamikus egyéniséggel kiemelkedett **BÉRES JÁNOS** furulyaművész, zenepedagógus,

akinek kezdeményezésére **TILL OTTÓ** igazgató úr helyet adott a népzenei tagozatnak a III. kerületi Mókus utcai Állami Zeneiskolában.

Az önállósulást a rendszerváltozás, illetve Kobzos Kiss Tamás hozta el az iskola életébe?

1990-től Óbudai Népzenei Iskola a nevünk, tizenhárom éve a Mókus utcai épületben működünk. Kobzos Kiss Tamás negyedszázadon át vezette az intézményt, de közben lobbizott, és a kapcsolatrendszerét arra használta, hogy minél több helyen – ahol csak lehet – induljon népzeneoktatás az országban. Lélektanilag nagyon nehéz pillanat volt Kobzos Kiss Tamás elvesztése 2015-ben... Ötven év alatt négy Kossuth-díjast, egy nemzet művészt, hat MMA-tagot és számtalan állami középdijjal rendelkező művészt találunk a tanári karban. Erős szellemi központként működik az Óbudai Népzenei Iskola, de ez nem kiváltság, sokkal inkább felelősség. Tanulóink szintén ott vannak az előadó-művészet csúcán, egykori növendék például **SEBESTYÉN MÁRTA**, **BORBÉLY MIHÁLY**, **EREDICS GÁBOR**, **CSÍK JÁNOS** vagy **PORTELEKI LÁSZLÓ**, és még folytathatnám hosszan a sort.

Ez az elsődleges cél, az előadó-művészet csúcsára fölkészíteni a tehetségeket?

Úgy gondolom, ez csak hab a tortán. Természetes, hogy a tehetségekkel maximálisan foglalkozunk, az igazi cél azonban, hogy egészséges, boldog, identitásukban erős embereket neveljünk. Nem véletlenül használom a nevelés szót: ha megnézzük Kodály írásait, ő sem oktatásról, mindig nevelésről beszél. Az anyanyelvi kultúra személyiségformáló erejéről, ami mindenki számára elérhető, megtapasztalható. Ezért is rendezünk kiállításokat, előadásokat, táncházat rendszerezsen, és tesszük közkinccsé kiadványainkat. ■

Szerényi Béla
és tanítványai

A hazavágyó polgár

Mészáros Tibor a mindvégig magyar író Márai Sándorról

ELMER ISTVÁN

Egy 20. századi Odüsszeia – Márai Sándor élete címmel jelent meg Mészáros Tibor irodalomtörténész monográfiája az íróról. A könyv 2024-ben elnyerte a Magyar Művészeti Akadémia Az év legjobb könyve elismerését.

Márai 1948 után, „az emberélet útjának felén”, önként vállaltan vonult emigrációba, de mindvégig magyar írónak tartotta magát. Valóban fordulópontot jelentett életében 1948, amikor elhagyta Magyarországot – mint utóbb számára is kiderült, végleg. Előtte inkább az utazó Márairól beszélhetünk, aki turistaként fölkereste Európa különböző tájait, sőt, az 1920-as években ellátogatott Közel-Keletre is.

Emigrációjának 1956-ig tartó első szakaszában kereste a hazatérés lehetséges módját. Mindvégig író, magyar író akart maradni azon a „szűkös területen”, amelyet a magyar nyelv jelentett. Az emigráció szétszórta az őt kontinensen. Ezért vetődött fel benne már az első olaszországi időszakban, hogy maga forgalmazza a köteteit. Egy ideig próbálkozott ezzel, de rövidesen kiderült, az ilyen vállalkozás nem neki való. Lapokban nem volt hajlandó publikálni, mert ezek valamilyen politikai csoportosuláshoz kötődtek, és ezt nem vállalta.

Az emigráció megosztottsága, az egyes csoportok sokszor éles szembenállása közismert. Amikor a Szabad Európa Rádióval hosszabb időre szerződést kötött, mégis vállalta a politikai elköteleződést.

Megélhetési okok miatt döntött a Szabad Európa Rádióban (SZER) a rendszeres megszólalás mellett. Tisztában volt az ottani elvárásokkal, ugyanakkor egyfajta kiváltságot élvezett. Nem engedte, hogy beleszóljanak az elhangzó szövegeibe, és a szerződésében is szerepelt ez a kitétel. Amikor enyhülés

kezdődött a kelet–nyugati viszonyban, a SZER amerikai fenntartói elvárták, hogy a szerzők is igazodjanak ehhez hangvételükben. Márai ezt már nem vállalta 1967-ben, és elhagyta a rádiót.

Az emigráns lét, miután kiszakadt a nyelvi anyaföldről, a magyar kulturális miliőből, nem korlátozta alkotói szellemét?

Nemcsak életpályája, hanem életműve szempontjából is vízvonalas 1948. Felismerhető ugyan valamiféle átmenet, több, korábban megkezdett művét ugyanis az emigrációban fejezte be. Ilyen például a *Harminc ezüstpénz*. Az emigrációban jelentkező témák és a hangnem gyökeresen különbözött az itthon korábban népszerű regényíróétól.

... az írónak azzal a tudattal kell írnia a naplót, hogy írás közben az olvasó áthajol a válla fölött

Filozófiai indíttatással az ember különböző tulajdonságaira reflektáló művekben egy-egy történelmi személyiségen keresztül ábrázolja az ember lélektanát. A *Rómában történt valami* – nem csekély áthallással a magyar viszonyokra – azt mutatja be, hogy a zsarnok megölésekor ki hogyan helyezkedik és igyekszik átmenteni magát az új uralomba. A *San Genaro vére* című regényét eredetileg német nyelven írta, 1957-ben jelent meg, de a végső, magyar nyelvű, 1965-ös változatban már feltűnik 1956 élménye.

Radikálisan szakított a magyar szellemi, irodalmi élettel. Amikor találkozhatott volna bárkivel a régi íróársak közül, mereven elzárkózott ettől.

Óvatosan viselkedett a Magyarországról érkező személyekkel szemben. Attól tartott, hogy besúgó érkezik hozzá. Amikor LÖRINCZE LAJOS nyelvész hivatlanul fölkereste őt Salernóban az 1970-es évek elején, hogy meginvitálja az anyanyelvi konferenciára, Márai felháborodott. Nemcsak azért, mert előzetesen nem tájékoztatták, hanem azt sejtette, hogy Lőrincze személyében megkörményezi őt a magyar állam. Ez kiderül Márai feleségének, LOLÁNAK a naplójából, amelyben leírta ezt az esetet, hozzátéve, hogy még aznap vagy másnap megjelent náluk egy rendőr, aki a látogató után érdeklődött. Az is biztos, hogy Rómában, a „Triznya kocsmában”, a TRIZNYA MÁTYÁS festőművész és SZÖNYI ZSUZSA házaspár lakásán nem csak jóindulatú írók fordultak meg. Egyesekkel szemben haragot táplált; íróként ugyan nagyra tartotta őket, de a jellemüket nem becsülte. Sokakban csalódott, és nemcsak ILLYÉS GYULÁRA gondolok, hanem például ILLÉS ENDRÉRE, akinél sok mindent hátrahagyott, és Illés nem küldte utána azokat. Tárgyak, kéziratok és sok más maradt Illés Endrénél, akivel korábban a Révai Kiadónál napi kapcsolatban állt. Az ilyen és ehhez hasonló esetek csak növelték a csalódottságát.

Regényei – elsősorban az 1945 előtt születettek – inkább szalonregényeknek nevezhetők. A Márai-életműből mely csúcspontokat emelné ki?

A népszerű Márai-regények magas szinten, de mégis az olvasók igényeit szolgálták ki. Ilyen például *Az igazi*, az *Eszter hagyatéka*, a *Válás Budán* vagy *A gyertyák csonkig égnek*. Ezek ugyanakkor szemben állnak a korban uralkodó regénytípussal, az elsősorban párbeszédre épülő cselekményszöveggel. Márai regényeiben a párbeszéd mellett nagyszerű monológokkal találkozunk.

Műveinek másik csoportjában Kassát, a polgári világot, az apa emlékét idézi. A *Zendülők*, a *Féltékenyek* és a *Sértődöttek* trilógiájából állította össze élete végén *A Garrenek művét*. Ebben egy nemzedéknek, egy gondolkodásmódnak állított emléket.

Újabb csoportba sorolhatók esszéisztikus, könnyedebb kispróza munkái, mint például a *Füves könyv*, az *Ég és föld*. De a *Kassai őrvárban* a filozofikusan gondolkodó Máraival találkozunk, aki azért mindig ironizál is.

Végül az életmű csúcspontjaként tekinthető az *Egy polgár vallozásai*. Európai, akár világirodalmi szinten is kiemelkedő alkotás. Kitér belőle, hogy a művész számára legfontosabb az írás, az alkotás maga. Ezért hagyja el (többek között) Magyarországot, hiszen mint mondja: rendben van (nincs persze rendben), hogy nem engedik szabadon írni, de hogy szabadon hallgatni sem, az már elfogadhatatlan. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy sokkal keményebben ítélte meg idehaza maradt íróársait.

Említsük meg terjedelmes naplóit.

1948 előtt csak 1943-44-es naplója jelent meg 1945-ben. A napló műfaja az emigrációban nőtte ki magát Márai életművében. Amellett, hogy dokumentálja az életét, egy gondolkodásmód, és ennek a gondolkodásmódnak a változása követhető nyomon, ugyanakkor mélyreható karkép bontakozik ki.

Kutatóként fájlam, hogy a Lola naplójegyzeteiben említett házinaplói nem kerültek elő. Ezekben írta meg azokat az eseményeket és gondolatokat, amelyeket kizárólag a maga számára dokumentált. Ami az általam kezelt hagyatékban megtalálható, azt a nyilvánosságnak szánta. Egy helyütt leírja: az írónak azzal a tudattal kell írnia a naplót, hogy írás közben az olvasó áthajol a válla fölött.

A huszadik századi magyar irodalomtörténetben hová helyezhetjük el Márai életművét?

Nem gondolom, hogy nagyot tévednék, ha Krúdyval és Kosztolányival említeném egy sorban. ■

Tóth Erzsébet átvette a Balassi-kardot

| Zalán Tibor laudációja

Tisztelt Barátaim, sokféle öröm jár át, amikor önökkel együtt arra várok, hogy **TÓTH ERZSÉBET** költő oldalra kerüljön a nagy magyar költőről és vitézről és botrányhősről elnevezett kard. Három jelzöt mondtam itt, és mindhárom illik a kitüntetésre, a mai nap ünnepeltjére. Édes Tóhtom, szólítanám meg, ha nem lenne ilyen jeles ez az alkalom, ugye tudod, mire gondolok! Költő: Tóth Erzsébet kiváló vagy kimagasló költő, nemzedéke, az Arctalan Nemzedékként is aposztrofált generáció egyik legjobbjá. Az *Egy végtelen vers* közepe című, életműnyitó kötetben már pontosan és józan rezignáltsággal megjelölte költői helyét a semmiben, avagy a mindenségben, az árvaságát és a mindenség birtoklását. Eddigi költői munkálkodásában helyén tartotta magát. Vitézség: erről is tanúbizonyságot tett, nem egyszer, de számtalanszor. Kezdte a nevezetes és emlékezetes szentendrei beszédével, ahol a fennálló rendszer legitimitását kérdőjelezte meg, és a pártvezér, **KÁDÁR** szerepének a nyilvánosságra hozását követelte ötvenhat eltiprásában és a Nagy Imre-per vonatkozásában. Akkor, a legelsők egyikeként, egy nő vette a bátorságot ahhoz, hogy a szoft – bár csöppet sem veszélytelen, ám annál aljasabb – diktatúrában hangot adjon sokak akarátának. Amikor a mára bátor férfiak még hallgattak vagy csak metaforikusan dobálgattak a közös céltábla felé. Botrány: a költői létezés olykor korlátlan szabadsága és a civil kurázi talákozása nyilván olyan habitust alakított ki költőnkben is, ami nem egyszer, inkább sokszor, megütközéssel, ellenkezéssel, megbotránkozással találkozott. A társadalmi közmegegyezés a legritkábban fogadható el a művész életében és munkálkodásában, hiszen a jobbító,

kijózanításra irányuló törekvések a beállt hatalmi viszonyoknak, köszokásoknak és -beszédnek nem is felelhetnek meg. De ez, természetesen, más paraméterekkel, fordítva is igaz! Ezért is kitaszított az igazi művész a kisebb-nagyobb profán emberi körökből, noha titkon, olykor nem is titkon, elismerik és megsüvegelik.

Nem gyöngye kar fogja tehát emelni ezt a kardot, nem rezgő női lélek suhint vele az ellenségek felé a társak és barátok és emberi várak védelmében, nem túlélésre játszó szándék adja a hitelét a kardhordónak, és vice versa, a hordott kardnak, hanem az élet teljes megélésére biztató vagy kötelező munkálkodás. Tóth Erzsébet gazdag és konzekvensen kialakított életműve, tiszta közéleti megnyilvánulásai, őszinte emberi felmagasodása és bukdácsolásai méltóvá teszik a viselésére.

Annak idején alapítottunk egy virtuális közösséget, Csütörtök Esti Társaság néven a régi Hungária kávéház márványai között. A társaság léte mindig azzal az adott pillanattal kezdődött, amikor valaki felolvasta az újonnan elkészült művét. És abban a pillanatban szűnt meg, amint az utolsó szó elhangzott. A következő előadó is így teremtette és szüntette meg a mágikus társasági teret. Ez jut eszembe, édes Tóth költőm valahányszor, amikor a verseidet olvasom. Teremtész és megszüntetsz. Teremtődünk és megszűnünk a világodban, a világoddal. A lélekben azonban tovább remegnek a monda-taid. Most tehát hadd érezzem azt a büszkeséget a te érdemeid elismerése láttán, hogy a Balassi-kard a te oldaladon ifjúságunk, közös múltunk oldalára is kerül megkésve, de nem méltatlanul! ■

Az 54. Balassi-kardot **Tóth Erzsébet** költő, az MMA rendes tagja vehette át Pest belvárosában, a Központi Szeminárium dísztermében. A magyar irodalmi életben lírai nagyszerűsége mellett bátorságával is kiemelkedő szerzőnek **Martos Levente Balázs** segédpüspök, a Központi Papnevelő Intézet rektora nyújtotta át a kardot február 14-én. Ez alkalommal **Zalán Tibor** Balassi-kardos poéta, a köztestület levelező tagja mondott laudációt a költőről.

Kultúrtörténeti hiedelmek új nézőpontból

TÓTH IDA

Igék az igákról című tanulmánykötetében **SZÖRÉNYI LÁSZLÓ** Széchenyi-díjas irodalomtörténész új nézőpontból tekint kultúrtörténeti hiedelmekre, és azzal a biztos tudattal, hogy beszéljen bár a múltról, azért csak a mának, korunk olvasóinak szól. Így formálja a közgondolkodást.

Már a keménytáblás borítón megjelenik a kettősség, és az első tanulmánycím is meg hasonlott lelkiállapotra utal: *Átköződő Apostol?* Milyen utat jár be az Ige a gyermek **PETŐFI** sárszentlőrinci vallástankönyvétől a hitében megrendült Szilveszterig?

Mi az oka annak, hogy Petőfi 1848. március 21-én egyszerűen leöcsémezi a nála hat évvel idősebb **ARANY JÁNOST**? Nem sokkal korábban volt már a megszólított „szerelmes fa-Jankóm” is... Szörényi László tanulmánycíme megkérdőjelezi a Petőfi–Arany-levelezés látszólagos idilljét, és megint csak elbizonytalanít: „Hancúrozás”?

Mit érzett, mit gondolt Arany Világos után, hogyan értékelte az ország helyzetét? A *Keveháza helye Arany János életművében* című tanulmányban szerkesztői koncepcióról, áthallásokról, sorok közötti üzenetekről is olvashatunk: „... Akkor pedig feltétlenül eszébe kellene ötlenie az olvasónak, hogy a Biblia nem csupán vallásos hitünk alapja és kézikönyve, hanem költészet is, méghozzá a legmagasabb minőségű az ókorból, s méltán állítható **HOMÉROSZ** mellé. A költők pedig gyakran valóban nem csupán próféta vonásokat mutatnak fel, hanem igazi próféták. Arany egész irodalomfelfogásának egyik alapvonása az archaikus, tehát ősi görög, római és bibliai költészet, valamint az ősi és az élő keleti költészetnek, továbbá a hitelesként megteremtendő és a népköltészetből táplálkozó lehetséges (...) létrehozása, megteremtése és egymásra vonatkoztatása” – magyarázza az irodalomtörténész.

Lépünk csak visszább pár száz évvel: **ZRÍNYI MIKLÓS** Zágrábban őrzött könyvtárából pontosan tudható, mit olvasott a magyar eposz megteremtője. Ókori görög és latin klasszikusokat, **TASSO** és **MARINO** műveit, a 15. és 16. századi latin epikusokat... Szörényi László arra is rákérdez, miként hatott az eposz fejlődéstörténetére a török végső kiűzése Magyarországról. Majd ismét Aranyhoz fordul, aki azt firtatja: vajon az iparosodott világban lehetséges-e még egyáltalán az eposzi totalitás? Jelentésteremtő élet? A részleteket egy-egybe foglaló teljesség? A társadalom elvetette a naiv eposzt,

a regénynek pedig – figyelmeztet **KEMÉNY ZSIGMOND** – az a dolga, hogy szétrombolja az illúziókat!

Lépezik-e tehát a megváltó Isten világterve? Valóságos történelmi tényező-e a csoda?

Szörényi László a *Sárkány* című széptani mesét hívja bizonyossággul, amely Arany János esztétikájának „rövid (és **LUKÁCS GYÖRGYNÉL** feltétlenül velősebb!) megfogalmazása. Arról szól, hogyha az ember azt hiszi, úgy lesz magasztos, ha elszakad a valóságtól, akkor úgy jár, mint az a sárkány, amely függetleníteni akarja magát a madzagtól, beleesik a pocsolyába, és ott ugrándoznak rajta a békák. Tehát sárkány-e vagy béka?! Egyik sem: fülemüle – mutat rá az irodalomtörténész –, ha figyelembe vesszük, hogy Arany a maga versbéli bírójával hogyan intézte el a pört...” A költő ugyanis nem a lefelé vezető utat választja, hanem mindig a felemelkedés irányába mutat.

Valami hasonlót fogalmaz meg **BELLA ISTVÁN** *Igék és igák* című versében: „a száznak: szabad szólni / szabad szavakkal szállani / szabad szívekként szállani / szabad madárnak látszani”

Igék az igákról című tanulmánykötetében Szörényi László új nézőpontból tekint kultúrtörténeti klisékre, hiedelmekre, és azzal a biztos tudattal, hogy beszéljen bár a múltból, akkor is a mának, korunknak szól. Így formálja a közgondolkodást. Külön fejezetet szentel Arany János kapcsolódásainak Petőfihez, **DANTÉHOZ** vagy **FIRDAUSZI** perzsa költőhöz. A 18. századi művek között tárgyal két magyarországi **PETRARCA**-kiadást, ír a neolatin eposzról, **PÁLÓCZI HORVÁTH GYÖRGY** fiziko-teológiai művéről és fiának, Ádámnak költészetéről is. 19. századról szóló írásainak főszereplői többek között **MADÁCH IMRE**, **KOSSUTH LAJOS** és **KAZINCZY FERENC**. Műveltségének idő és tér nem szab határt, tárgya iránti szeretete, csepp iróniája és humora magával ragadja az olvasót.

(Szörényi László: *Igék az igákról* – Tanulmányok. Nap Kiadó, Budapest, 2024, 252 oldal. Ára: 4500 forint) ■

Szörényi Lászlót nyolcvanadik születésnapja alkalmából március 25-én 17 órától köszöntik a Petőfi Irodalmi Múzeumban.

Hegyet hágék, lőtőt lépék ...

Tíz éve hunyt el Erdélyi
Zsuzsanna, a népi vallásosság
világhírű kutatója

TÓTH IDA

Erdélyi Zsuzsanna emlékműve Borbás Márton szobrászművész alkotása

Erdélyi Zsuzsanna Kossuth-díjas néprajztudós, a nemzet művésze tíz évvel ezelőtt, 2015. február 13-án hunyt el Budapesten. Életműve közös örökségünk: születésének századik évfordulóján, 2021-ben emlékkötet jelent meg a tiszteletére *Homályba vetett fénycsóva* címmel, majd 2023-ban felavatták emlékművét a Néprajzi Múzeum és a Magyar Zene Háza közötti árnyas ligetben. A Magyar Művészeti Akadémia Népművészeti Tagozatának kitüntetése is őrzi első vezetőjének a nevét.

Az idej, kerek évforduló alkalmából régi magyar himnikus népénekek és archaikus imádságok hangzottak el ERDÉLYI ZSUZSANNA gyűjtéséből, az MMA magyar kultúra napi gálaestjén. A *Himnusz – a magyar nép imái* című összeállításról JUHÁSZ ZOLTÁN kutatómérnök, népzeneész elmondta: a lélek mélyéről feltörő fohászok megidézik a nagypénteken gyermekét kereső Szűz Máriát, és az égszínkéek palást védelmében szólnak a szülés, a betegség, a halál fájdalomáról.

„Maguk riportiak?” – nézett ki a kilencvennyolc éves Rozi néni nagyberényi szőlőhegyi házának ajtaján, amikor 1968. december 17-én Erdélyi Zsuzsanna bekopogott hozzá. „Riportiak? Igazában nem vagyunk riportiak, de azért mi is kíváncsi emberek vagyunk” – érkezett a felelet. Hogy mire is voltak kíváncsiak a gyűjtők, arra a *Hegyet hágék, lőtőt lépék* című gyűjteményben csodálkozhattak rá az olvasók. Erdélyi

Zsuzsanna így összegzi munkájának jelentőségét: „Azon a csúszkás hideg napon ismertem meg a kilencvennyolc éves csodaagyú BABOS JÁNOSNÉ RUZICS ROZÁLIÁT. Pénteki imádságával, egy soha nem hallott, hosszú szöveggel nyitotta ki nekem az ajtót a középkor ismeretlen szellemi világába. PAIS DEZSŐ kifejezésével élve, ebbe a terra incognita – spiritualia incognita homályába vetett fénycsóvát Rozi néni, hogy fölfedje annak rejtett tartományait.”

A *Pénteki imádság* pillanatok alatt új irányt szabott a kutató szakmai törekvéseinek. Kitágította a látóhatárt. Erdélyi Zsuzsanna, a magyar–olasz–filozófia alapképzettségű bölcsész eleve otthon volt a középkori olasz szakrális költészetben, a nemzeti nyelvű, népi ihletésű lauda műfaj különös világában. Gyűjtőútja hatására felsejlett benne a 13–14. századi *Mária-síralmak* könnyes lírája, a fiával együtt szenvedő Istenanya jajsza.

„Hegyet hágék, / Lőtőt lépék, / Kő káploniczkát láték. / Bellől arannyas, / Küel irgalmas / Szent Világ Úrjézus Krisztus benne lakik vala. / Aran(y)hajával leeresztvel, / Arankönyveivel kicsordulval...” – már a kezdősorok megidézik a középkor évente ismétlődő kollektív katarzisékat, amely jelen időbe helyezi a passió epikáját vagy a Mária-síralom líráját. Ezeket a műfajokat a népi imádságok nemcsak szöveggként éltették tovább, hanem érzelmi töltésükben is. Erdélyi Zsuzsanna legalábbis úgy tapasztalta, hogy a legkülönfélébb nemzetiségek öregjei sokszor sírva mondták el neki imáikat, magyarázatként egy kemény tartású, szikár kis öregasszony azt is hozzátette: „Erő van ezekben az imákban... Lelki erő. Legyöngülünk is, csak ebből merítünk...” – azaz a szenvedő, de feltámadó Krisztusból.

Rozi néni, majd a gyűjtőutakon megszólított százak az írástudatlanok felelősségével őrizték mindazt, amit a nagyszüleiktől még gyermekként megtanultak. Ezt a tudást korábban írás nem rögzítette, helyette a közösségi emlékezet – az úgynevezett kollektív memória – tárolta és öröközte tovább a századok nemzedéki rendjében. Kiváló szellemű öregeket faggatva távoli idők rétegeit hántotta le a néprajztudós: „Ha tovább kutatunk, eljutunk kultúránk szinte már megkövesült alaprétégig, amelyet az időfolyam pusztító hatása sem tudott elmosni. Ebben az örökségben irodalom, művészet, zene éppen olyan jelentős szerepet játszik, mint az az ősi költészet, amelynek összetevői sűrítetten jeleznek egykori pogány szellemiséget, középkori egyházi hagyományokat, európai háttérű gazdag érzelmi műveltséget, s mindezt naiv népi formában. A múlt ismeretlen költői öröksége jelentkezik így a mában.”

Szűz Mária élete és alakja a magyar népi Mária-költészetben Erdélyi Zsuzsanna gyűjtése szerint

Fekete György, a köztestület első elnöke virágcsokorral köszönti Erdélyi Zsuzsannát az akadémián

Múltunk irodalmi valóságát csak néhány szórványemlék – mint a *Volék siroalm tudotlon* kezdetű, 13. századi *Ómagyar Mária-síralom* – tanúsítja, ennél valamivel több maradt meg a történelmileg kevésbé meggyötört országokban. Erdélyi Zsuzsanna kutatásai nyomán vált elfogadottá a közösségi emlékezetben alapuló élszavas kultúra forrásértéke. A feltárást, majd a műfaji, történeti értékelést Kárpát-medencei és európai összehasonlításban is elvégezte a néprajztudós.

Az archaikus népi imádság csöndes fohászként élt századokon át a kisközösségi, családi gyakorlatban. A szóbeliségen alapuló, hagyományos világkép egyik jellemzője pedig az, hogy tömörített, lényegi információkat ad át a következő nemzedéknek. A szimbólumokat kibontva megismerkedhetünk a mindennapi élet gyógyító működésmodjaival, a közösség erejével. Az archaikus népi imádság nem csupán múltidéző kordokumentum – hangsúlyozza SZERÉNYI BÉLA, a *Homályba vetett fénycsóva* szerkesztője, az Óbudai Népzenei Iskola vezetője –, hanem egészséges világképet közvetítő ismeretek tára, amely inspirációs forrássá válhat egy emberibb élet reményében. ■

„IMAHALLÓ ZSUZSANNA MÁRIÁNAK KÖVETE...”

Március 26-án, 17.30 órától emlékeztet rendeznek Erdélyi Zsuzsanna tiszteletére az MMA akadémiai szalonjában (Budapest, III. kerület, Makovecz Imre utca 25.)

A program háznagya Juhász Judit.

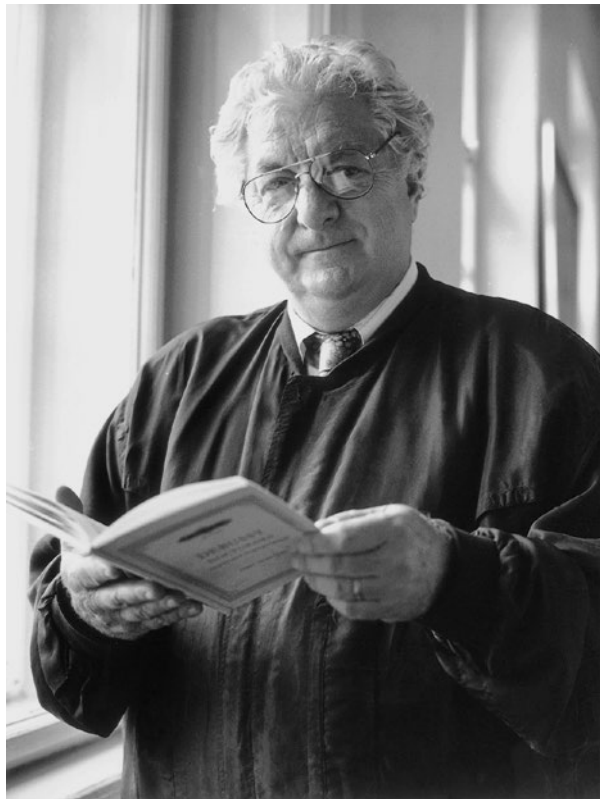
A művész mint szeizmográf

| Balassa Sándor 90

TÓTH IDA

Kilencven éve, 1935. január 20-án született

Balassa Sándor Kossuth-díjas zeneszerző, a nemzet művésze, a Magyar Művészeti Akadémia társadalmi szervezet egyik alapító tagja. Milyen ember volt? Milyen tanár és zeneszerző? A Makovecz utcai akadémiai szalon „Hívások és kiáltások” című estjén idézték fel a 2021 tavaszán elhunyt alkotó emlékét.

Dal a *Sümevár utcából* címmel 2014-ben mutatták be BALASSA SÁNDOR portréfilmjét, amelyben a Kossuth-díjas zeneszerző kifejti: kulturális gömbként látja a zeneművészetet maga körül, így aztán GESUALDO, MUSZORGSKIJ, KODÁLY, BEETHOVEN vagy CHOPIN alkotásai egyenlő távolságban jelennek meg előtte térben és időben. „Az igazi zene az időben nem kopik egy szemernyit sem, elévülhetetlen” – vallotta az idős mester, aki a portréfilm levetítésével, művei megszólaltatásával mégiscsak jelen volt január 15-én a Makovecz Imre utcai akadémiai szalonban.

Az MMA Zeneművészeti Tagozatának „Hívások és kiáltások” című estjén csak úgy sorjázta a történetek, amelyekből szintén kirajzolódott Balassa Sándor portréja. JUHÁSZ JUDIT, az MMA szóvivője köszöntőjében elmondta, ifjú rádiósként pontosan felmérte, ki az, aki elhivatottságból, és ki az, aki csak rutinból végzi a feladatait. „A Bródy Sándor utcai épületben Balassa Sándor zenei rendező kottákkal a kezében nyargalt a stúdió felé vagy vissza a szobájába, hetente többször is találkoztunk – mesélte Juhász Judit. – Sándortól ezt kaptam fiatal rádiósként: nemcsak öröm és nemcsak önmegvalósítás, hanem gyönyörű szolgálat is, hogy a mikrofon a mi kezünkben van.”

A gyermeki világ tisztaságát idézték meg az ünnepi esten közreműködő hegedűművészek, SZECSÓDI FERENC és FARKAS ERZSÉBET a *Párosító hegedűduók* című Balassa-mű részletének megszólaltatásával. „A két szólam rokon természetű, egymásból születő kibontakozása egységet, összetartozást sugall – magyarázta Szecsódi Ferenc a közönségnek. – A hat tétel élén régi magyar leány- és fiúnevek állnak: Csege és Deli, Kincső és Bajzát, Luca és Botond, Őszike és Zalán, Tünde és Monor, Réka és Ellák.”

A meghívott beszélgetőtársak, GOMBOS LÁSZLÓ zenetörténész, KOVÁCS ZOLTÁN zeneszerző és Balassa Sándor özvegye, BALASSA MARIANN szintén felidézték a mester alakját. TÓTH PÉTER zeneszerző, az MMA Zeneművészeti Tagozatának vezetője a *Párosító hegedűduókhoz* kapcsolódva hívta fel a figyelmet arra, miért érezhetjük ma is: Balassa zenéje egyszerre modern és magyar. „Zeneakadémista korunkban ismertük meg a mestert Kovács Zoltánnal: a hangszerezéstánárunk volt, de rengeteget kaptunk tőle túl a szakmaiságon. A rendszerváltás előtti években tőle hallottam először FEKETE GYÖRGY nevét és azokat a kitűnő mondatokat, amelyek mind a mai napig elkísérnek. Hogyan értékelte a változó kort? »A művész olyan, mint a szeizmográf, ami előre

jelzi a földrengést, de sose felejtsük el, hogy a földrengést nem a szeizmográf okozza.« Ezt a mondatát egy életre megjegyeztem” – erősítette meg Tóth Péter.

Gombos László az MMA-MMKI megbízásából feldolgozta Balassa Sándor zeneszerzői hagyatékát, hogy annak felhasználásával részletes műjegyzék és monográfia készüljön. A zenetörténész megállapította: Balassa Sándor velünk van – immár kilencven éve. „Nem véletlenül mondtam kilencven évet, 68 vagy 86 helyett, mert nemcsak a felkészülés ifjúkori időszakát számítottam be, hanem a búcsúzás óta eltelt éveket is – magyarázta Gombos László felszólalásában. – A művek és ezáltal az alkotók élete ugyanis nem ér véget a kettős vonallal, ahogy az íróké sem az utolsó ponttal. Ki ismerheti mind a százötven opuszt, amely a műhelyből kikerült?! Ki tudja betéve a számtalan írást és nyilatkozatot?! Akihez most ér el az üzenet, ahogyan az imént elért hozzánk, ahhoz most szól az alkotó. Így lesz ez a jövőben is – hangsúlyozta a zenetörténész. – Ráadásul a művek is folyamatosan változnak. Nem a hangok és a betűk cserélődnek ki, hanem mi halljuk és olvassuk másként, hiszen mi is változunk. Aki már látta a portréfilmet, azt biztosíthatom, hogy ezúttal más részleteket fog észrevenni. Az alkotás és az alkotó szünet nélkül dolgozik a háttérben. Az elvetett mag most újra szárba szökken, és az egykor leírtak új jelentésekkel egészülnek ki. Csak legyen, aki ápolja kertünket, gondolja a ránk hagyott örökséget.”

Gombos László figyelmeztetett arra is, hogy a 2014-es filmben Balassa Sándor szemérmesen hallgat számtalan jótékonysági kezdeményezéséről, a fiatal művészek megsegítéséről, a határon túli magyar zeneszerzők megismertetése érdekében kifejtett óriási munkájáról. Szerénysége előbbre való

Tóth Péter, az MMA Zeneművészeti Tagozatának vezetője virágcsokorral köszönti Balassa Mariannt az akadémiai szalonban

ÉLETMŰDÍJAL TÜNTETTÉK KI IFJ. SAPSZON FERENC KARNAGYOT

Átadták a Cziffra Fesztivál Életmű- és Tehetség díjait a Zeneakadémián február 23-án rendezett gálakoncerten. Két kategóriában összesen öt művészt ismertek el, az Életműdíjat **Keveházi Gyöngyi** zongoraművész, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem művész-tanára, valamint **ifj. Sapszon Ferenc**, a nemzet művésze kapta.

Ifj. Sapszon Ferenc a Nemzet Művésze címmel kitüntetett, Kossuth- és Liszt-díjas karnagy, a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola alapítója és művészeti vezetője. 1978-ban létrehozta a Jubilate leánykart, amely Európa gyermekkórusainak élvonalába került a következő évtizedekben. 1988-ban megalapította az ország első és máig egyetlen kórusiskoláját, amelyben a kodályi elképzelések ötvöződnek a nyugati katedrálisok kórusiskoláinak hagyományaival. Célja a nevelés és oktatás minőségének emelése, valamint a kórusművészet és a zenei nevelés megújítása. Magyar Kulturális Örökség díjas, kétszeres Kórusolimpia-győztes. A Gregorián Társaság elnöke, a KÓTA Művészeti Bizottsága, a Magyar Kodály Társaság elnökségének tagja, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja.

volt. De emlékeznek a családtagok, a kollégák, a közönség, „akikkel egy hullámhosszon volt a rádiós keverőpultnál, akikkel egy húron pendült a zenei stílusok birodalmában, akiket a hangszerezés művészetébe vezetett be a Zeneakadémián és akikkel egy követ fűjt a különféle társadalmi szervezetek tagjaként” – mutatott rá Gombos László. Utóbbiak közül néhány példa: a Magyar Művészeti Akadémia mellett Balassa Sándor ott volt a Százak Tanácsában, a Magyar Zeneművészeti Társaságban, a Szabó Dezső Emléktársaságban, tagja volt a Rudnay Gyula Baráti Emléktársaságnak és a Vántus István Társaságnak is.

Külön beszélgetés témája lehetne Balassa természet iránti szeretete: ismerte a lakóhelye környékén élő madárfajokat, és egy pillanat alatt szoros kapcsolatot tudott kialakítani a kutyákkal... A portréfilm végén felhangzó, *A harmadik bolygó* című operakantáta segélykiáltás a Föld védelmében. ■

Élet vonal

Stefanovits Péter alkotói világa Győrben

Stefanovits Péter Munkácsy Mihály-díjas képzőművész, az MMA Képzőművészeti Tagozata vezetőjének *Élet vonal* című tárlata Győrben, a Patkó Imre Gyűjtemény kamaratermében volt látogatható január 4-ig.

Stefanovits Péter: Érzelmek részecskéi | akrilvázson

szerepelt itthon és külföldön. A művész munkásságával kapcsolatban az állandóságot emelte ki. „Ahogy a tárlat anyagából is látható, munkásságában nincsenek nagy korszak- vagy stílusváltások. Az 1980-as évektől alakuló formavilágát és egyéni stílusjegyeit szisztematikusan építi. Jellemzőes jel- és szimbólumrendszere révén jól felismerhető alkotói világot hozott létre” – fogalmazott Pollreisz Balázs. MMA ■

Az idő a testben

Válogatás Verebes György három festményciklusából Kecskeméten

Az idő a testben címmel Verebes György Munkácsy-díjas festőművész, érdemes művész alkotásait állították ki február 8. és március 2. között Kecskeméten, az Akadémikusok a Hírös Agórában sorozat keretében.

A megnyitón STEFANOVITS PÉTER Munkácsy-díjas képzőművész, az MMA Képzőművészeti Tagozatának vezetője kiemelte, hogy VEREBES GYÖRGY kezeket ábrázoló alkotásai az ember önmagával való szembenézésének, tudatának, szellemének vagy éppen hitének a le nyomatai. Mint mondta, emellett olyan festményeket is meg lehet tekinteni a kiállításon, melyek a művész személyes küzdelmét is tükrözik.

Az eseményen RICHLI GÁBOR, a köztestület főtitkára is köszöntötte a megjelenteket. Mint mondta, szinte napra pontosan két évvel ezelőtt alakult meg az MMA Kecskeméti Regionális Munkacsoportja CSEKE PÉTER Kossuth- és Jászai Mari-díjas színművész, rendező, érdemes művész vezetésével. Az ebbe a körbe tartozó művészeknek és művészetelméleti szakembereknek az a feladata, hogy helyi kezdeményezéseket támogassanak, helyi partnereket keressenek és közösen gondolkodjanak arról, hogy konkrétan mit lehetne tenni a kortárs művészeti élet terén az egyes művészeti ágakban. Hangsúlyozta továbbá, hogy nagyon örül a kecskeméti Hírös Agórával való gyümölcsöző kapcsolatnak.

A főtitkár Verebes György munkásságáról is beszélt. Mint mondta, a művész a saját maga által művelt művészeti ágakban és a kortárs művészeti rendszer szervezésében is nagyot alkotott, alkot és alkotni is fog.

A megnyitón köszöntőt mondott BARTA DÓRA, Harangozó Gyula-díjas táncművész, koreográfus, érdemes művész, az MMA köztestületi tagja, a Hírös Agóra ügyvezető igazgatója is. Hangsúlyozta, hogy Verebes György jelentős művészetszervezői munkát is végez. Mint mondta, ő a Szolnoki Művésztelep művészeti vezetője, és mindemellett párját ritkító módon széles spektrumú alkotói tevékenységet folytat: zenész, író, könyvtervező-illusztrátor, díszlettervező, belsőépítész, művésztanár.

A tárlat megnyitóján a kiállító művész zenei világába is bepillantható a közönség, ugyanis az Orbis Zeneműhely zenei performansszal ajándékozta meg a jelenlévőket. Zongorán maga a kiállító, Verebes György játszott, saját képzőművészeti alkotásán, ütős hangszereken pedig ULRICH GÁBOR képzőművész, az MMA köztestületi tagja kísérte a művészt. MMA ■

A fák vörös virágokat láznak

„Intellektuális energia”
művészetterápia segítségével

Ujvárossy László Munkácsy Mihály-díjas erdélyi magyar grafikus, egyetemi tanár, az MMA rendes tagja január 21-én ünnepelte hetvenedik születésnapját, ez alkalomból valósul meg kiállítása a Pesti Vigadó V. emeleti kiállítótermében.

Az alkotó gondolatai új tárlatának megnyitója előtt: „A kiállítás címét RADNÓTI MIKLÓS *Tavaszi versének* első sorából vettem egyrészt azért, hogy halálának nyolcvanadik évfordulóján a költő nagysága előtt tisztelegjek, másrészt a mostani ökológiai katasztrófák és háborús borzalmak láttán a békéért fohászkodva emlékezzek. A képek rendezését úgy képzeltem el, mint egy háromdimenziós film-könyvet, melybe lépve a nézők művészetterápia segítségével »intellektuális energiát« nyernek. Radnóti sorsa indok arra, hogy magamról és a mai korról vizuális ellentéteket vonjak össze, a múltat a jelennel, a gyermekrajzot a spekulatív logikával, a fényt a sötétséggel, az ész rendjét szemben a »szív spontán cselekvéseivel« (J. CAGE). Hetvenévesen a visszapillantó tükörben nézem Erósz, és a másik oldalon jeleket hagy THANATOSZ, a kettős szembenállásban a szerelem/szeretet árnyékában mindig ott van a külső társadalmi, környezeti nyűg, mely a múltban fiatalságokat tett tönkre, szabadságot korlátozott és hamis giccsmámorba ringatott. Ma a világegést gerjesztő háborúskodással az emberiség békéjét veszélyezteti. Így a felhőtlen »virágszedésünk« átcsap a fák lázadásába. Minden fában egy életre kötött házasság van... a szerelemben együtt van az öröklét: születés, az élet, a meghalás és újjászületés. A virágban a béke, az öröm és a szeretet energiái mutatkoznak, amelyek a földből nőnek, akár az élelem, amit tőle kapunk, és minden, ami az ember otthonává teszi. (N. TESLA) Örizzük meg!”

VÉCSI NAGY ZOLTÁN írja UJVÁROSSY LÁSZLÓ művészetéről: „Nehéz művészettörténészként tárgyilagosan fogalmazni Ujvárossy László művészetéről, hiszen ez elé ő maga gördít akadályt, azzal, hogy minden múltbeli, jelenbeli, sőt néha még az ezután következő képzőművészeti lépéseit is olyanira igyekszik racionális érvekkel alátámasztani, saját maga által értelmezett kurrens kortárs művészetelméleti elképzelésekkel alaposan megindokolva minden alkotói meg-

nyilvánulását, hogy ezzel az esetleges más megközelítéseket eleve ad acta helyezi. Közvetettebben, de ugyancsak a saját művészetének értelmezése irányába mutat az a koncentrált figyelem és esetenkénti lelkesedés, amellyel a kortárs európai művészeti mozgalmakat, trendeket és azoknak aktuális jelenségeit követi. Ezek elemzésén keresztül önkéntelenül is önreflektív módon nyilvánul meg, vissza- vagy előremutatóan saját alkotói gyakorlatára utalva.

Minden elméleti megközelítésen túl Ujvárossy László összes művészi megnyilvánulásában és műalkotásában az egyediséggel megáldott művészi sajátossága mint minőségi többlet mindig jól kitapintható. Alkotásainak esztétikai kulcsa talán éppen abban a befogadásuk során jelentkező ellentmondásban rejlik, ami e művek konceptuális szándéka, elméleti felvérteztsége és ezek elemi üzenete, sőt mi több, szinte zsigeri hatása között feszül.

Miből eredhet ez? Részben az alkotói ifjúságát befolyása alatt tartó, de térségünkben máig is érvényesen jelen levő, az Ujvárossy nemzedékében meghatározó európai transzavantgárd korszellemből, de a konkrét helyi szellemi tradíció, az erdélyi magyar kultúra lelki-művészeti környezetéből és ezek időleges ellentmondásaiból is.” MMA ■

PESTI VIGADÓ

A FÁK VÖRÖS VIRÁGOKAT LÁZADNAK
UJVÁROSSY LÁSZLÓ KIÁLLÍTÁSA

2025. március 7. – április 27.

Kurátor:

Sturcz János művészettörténész, az MMA rendes tagja.

A kiállítás támogatója a Magyar Művészeti Akadémia.

„Őrizni – használni – teremteni”

| Az értékteremtő munka folytatása

A Pesti Vigadóban megnyílt Essentia Artis ösztöndíjprogramozat és kiállítás az MMA 2024-ben végzett ösztöndíjasainak munkáit mutatja be május 10-ig. A február 28-án tartott megnyitón üdvözlőbeszédet mondott Csáji László Koppány, az MMA Művészeti Igazgatója, majd Turi Attila, az MMA elnöke köszöntötte a közönséget, és Rátóti Zoltán, az MMA alelnöke nyitotta meg a kiállítást és a programsorozatot. Közreműködött Spischak Dávid basszusgitáros, nagybögös, muzikológus és Csáki András gitárművész.

CSÁJI LÁSZLÓ KOPPÁNY az *Essentia Artis* házigazdájaként elmondta: az első megnyitó 2023-ban nagy álom megvalósulása volt, a második alkalom tapasztalatokra épülő folytatás, építkezés, ez a harmadik alkalom pedig már hagyomány.

TURI ATTILA köszöntőjében megerősítette, hogy az MMA azzal a céllal indította el az ösztöndíjprogramot 2018-ban, hogy támogassa a fiatal és középgenerációs művészek szakmai fejlődését, és elősegítse egy erős, inspiráló művész-közösség kialakulását. Az MMA számára kiemelten fontos, hogy e program révén a következő művészgeneráció számára is biztosított legyen az értékteremtő munka folytatása, miközben olyan támogató hálózat épül ki, amely

Az **Essentia Artis** programjairól
bővebben olvashat
a kutatóintézet honlapján:

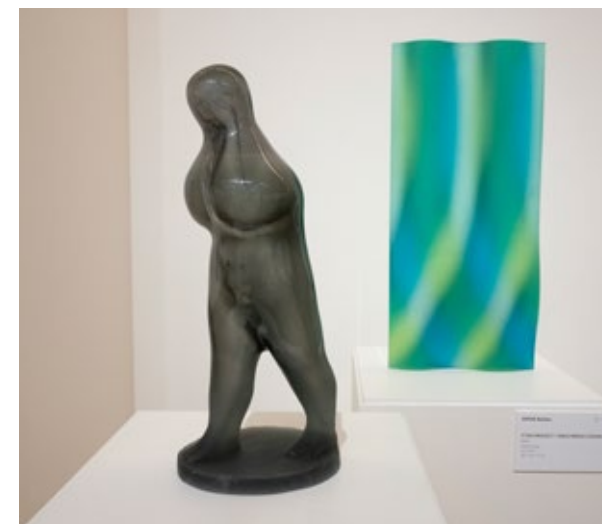
www.mma-mmki.hu

hosszú távon is elősegíti a magyar kulturális élet sokszínűségét és fejlődését.

Megnyitóbeszédében **RÁTÓTI ZOLTÁN**, az MMA alelnöke kiemelte, hogy az *Essentia Artis*, az MMA művészeti ösztöndíjasainak bemutatkozási lehetősége egyfajta látóerő, amelyről, milyen gazdag és sokszínű alkotómunka zajlik a különböző művészeti ágakban.

A kiállítás címe – „Őrizni – használni – teremteni” – arra hívja fel a figyelmet, hogy a bemutatott művek mélyen gyökereznek kultúránkban, ugyanakkor új utakat keresnek és innovatív megközelítéseket alkalmaznak. Ez a kettség – a hagyományok tisztelete és az újítás iránti vágy – jellemzi a magyar művészetet, és biztosítja annak folyamatos megújulását.

Idén minden eddiginél több, 400 művész közreműködésével, négy tematikus nappal és finisszázzsal várja a közönséget az ösztöndíjprogramozat, amely május 10-ig látogatható itt, az MMA székházában. A kiállítás különlegessége, hogy az építészettől az irodalomig, a film- és fotóművésztől az ipar- és tervezőművészig számos művészeti ágat ölel fel. A kurátorok – **ISKI KOCSIS TIBOR**, **SIPOS BALÁZS** és **FERENCZ S. APOR** – kiváló munkája révén a látogatók teljes képet kaphatnak az ötven év alatti magyar alkotók gondolatosságáról, inspirációiról és művészi útkereséseiről. MMA ■

MMA
MŰVÉSZETI
ÖSZTÖNDÍJ
PROGRAM

MMA-MMKI

**Jelentkezz a
Magyar Művészeti
Akadémia hároméves
ösztöndíjprogramjára!**

18-50 év közötti alkotók számára
Jelentkezés: **2025. február 17. – április 7.**
Részletek: osztondij.mma-mmki.hu

A 111 éves magyar animációs művészet a szerzői filmek tükrében

Ternovszky Béla
megnyitóbeszéde

Kedves közönség, tisztelt kollégák, támogatók és együttműködő partnerek! Az animáció talán a leginkább teremtő művészet, hiszen az animátor lelket lehel a vonalba, tárgyba, bábfigurába – sőt, a pixelekbe –, életre kelti a holt anyagot, s varázslatos új világokkal egészíti ki a Teremtő alkotását.

Az animációs művészet abban is különleges, hogy szoros kapcsolatot tart a társművészetekkel, de a társadalom, a tudomány, a technológia jelzéseire, történéseire is nyitottan és változatosan reflektál. A magyar animációs mozgóképművészet különösen gazdag képző- és tervezőművészeti, zenei, irodalmi kapcsolatokban, de ugyanilyen érdeklődést mutat a filozófai, szociológiai problémák iránt is.

Az animáció abban is kivételes művészet, hogy a legegyszerűbb megjelenési formái ugyanolyan érvényű és hatású műalkotások lehetnek, mint egész estés nagy testvéreik. Legemlékezetesebb animációs filmjeink szinte mindegyike személyes üzenet is, hisz legyen szó a műfaj bármely ágáról, az animációs alkotók és az alkotói csapatok tagjai valóban a lelküket teszik a készülő művekbe, így a megszületett filmek az elkötelezett munkatársak szívdobbanásait is őrzik. Ezért a magyar animáció remekei nem „termékek” vagy „tartalmak”, hanem művek, a szó legszorosabb értelmében, a műfaj minden területén.

A sokszínű és sokrétű magyar animációs művészet bővelkedik nagy ívű alkotói életművekben, emlékezetes egyedi filmekben, bátor határművészeti útkeresésekben, ahogy közönségkedvenc szórakoztató darabokban, sorozatokban is kivételesen gazdag. A *Vízió, gesztus, kísérlet* című kiállítás a számtalan megközelítési lehetőségből a képzőművészettel, zeneművészettel, irodalommal leginkább rokon szerzői animációs filmművészetre koncentrált, mert ez a terület valószínűleg a legkevésbé ismert a nagyközönség előtt. Az általános sugárzási, vetítési feltételekhez nem mindig illeszkedő, többnyire egyedi időtartamú műformából eredően a műfaj ezen ága nehezebben talál utat a közönséghez, ugyanakkor a magyar animáció-történetben meghatározó jelentőségű, korszakos alkotások születtek egyéni látomások és belső késztetések nyomán, vállalva a „saját vonal” nehézségeinek kockázatát.

A magyar szerzői animációs filmművészet e kiállításon megjelenő darabjai csupán megidézni tudják a 111 év, de különösen ezen időszak „felnőtt korszakának” heroikus vállalkozásait vagy epigramma tömörségű remekeit, és valójában a három aspektus sem határolható el határozottan egymástól, hisz minden egyedi animációs film vízió, gesztus és kísérlet egyszerre, egy időben... A három nézőpont csupán három le-

hetőség a közelítésre, a láttatásra. A kiállítás leginkább az igényt kívánja felkelteni, hogy majd a 112., 113. és az összes további év nagyszerű és folyamatosan gyarapodó alkotásai mellett több hasonló, nyitott helyzetben mutatkozhassanak meg.

A most megnyíló kiállításon klasszikus nagymesterek, kortárs kiválóságok és a legfiatalabb tehetségek művei együtt, egy művészi közösség remekléseiként vannak jelen, mintegy közös művet hozva létre a kiállítótérben, amely műegyüttes darabjai egymást erősítik, egymás gondolatait, motívumait folytatják, s ugyanazt a mélyen humánus, emberarcú attitűdöt és kivételes minőségű művészi-szakmai színvonalat közvetítik, amely a teljes magyar animációs művészetet jellemzi, a kezdetektől az éppen készülő alkotásokig.

A kiállítás egyúttal a páratlan életművet alkotó **REISENBÜCHLER SÁNDOR** előtt is tiszteleg, aki idén februárban 90 éves lenne. Szeretettel emlékezünk Reisenbüchler nagy tisztelőjére, **VARGA CSABÁRA** is, aki 80 esztendősen lehetne idén októberben. És velünk van itt számos eltávozott mester örök életű, minden korban friss és aktuális alkotása... E nagyok a művészet dimenziójában találkoznak örököseikkel, a magyar animáció nemes hagyományait folytató és folyamatosan meg is újító generációk képviselőivel.

Kedves Kollégák odafent és idelent, köszönjük, hogy megalkottátok a műveket, s hogy létrejöhettek ez a kiállítás. Köszönet illeti a Műcsarnokot, hogy felvállalta a különleges küldetést, köszönetre méltó a partnerek és támogatók segítsége, illetve a kedves közönség érdeklődése, amellyel megtisztelti a műveket és a kiállításhoz kapcsolódó programokat! A *Vízió, gesztus, kísérlet* című kiállítást ezennel megnyitom. ■

MŰCSARNOK

VÍZIÓ, GESZTUS, KÍSÉRLET
111 ÉVES A MAGYAR ANIMÁCIÓS MŰVÉSZET
2025. február 21. – április 27.

A kiállítás kurátora: M Tóth Éva

A tárlaton bepillantást nyerhetünk többek között **Cakó Ferenc** alkalmazott grafikus, animációs filmrendező, az MMA rendes tagja; **Haris László** fotóművész, az MMA elnökségének tagja; **Jankovics Marcell** filmrendező, művelődéstörténész, illusztrátor, az MMA néhai tiszteltbeli elnöke; **Maurer Dóra** festőművész, grafikus, filmkészítő, a nemzet művésze; **Orosz István** grafikus, filmrendező, az MMA rendes tagja és **Rófusz Ferenc** animációsfilm-rendező, az MMA rendes tagja művészetébe.

A szépirodalom élni segít

„...a próza nemcsak
történet, hanem stílus is”

ELMER ISTVÁN

„Egy kincs van minden nemzetnek adva. Míg azt megőrzi híven, addig él. E kincs neve: az édes anyanyelv.”
Jókai Mórnak ezzel a gondolatával kezdődött a magyar széppróza napjának ünneplése a Pesti Vigadóban,
az Élőfolyóirat est keretében, február 18-án.

Kétszáz évvel ezelőtt született a tizenkilencedik század kiemelkedő írója, **JÓKAI MÓR**. Születésnapja a magyar széppróza napja 2018 óta. Alkotásai – akár *A kőszívű ember fiaira* vagy az *Egy magyar nábobra*, illetve folytatására, a *Kárpáthy Zoltánra* gondolunk, de említhetnénk a *Fekete gyémántokat* vagy a török hódoltság idején játszódó írásait – elősegítik történelmi önismeretünk elmélyítését és hazaszeretetünk, nemzeti önazonosságunk megőrzését.

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ, az MMA Irodalmi Tagozatának vezetője bevezető előadásában feltette a kérdést: helyese-e, ha a legnagyobb magyar íróat lelkicsinylő általánosítással mesélőnek nevezzük? Jókai művészetében megjelenik a romantikát jellemző széles meseszöveg, ezzel együtt az a fajta realizmus is, amely kritikát fogalmaz meg korának kérdéseivel kapcsolatban. Az epika műnemet, ebből eredően a próza műfaját a mesélés igénye hozta létre – emlékeztetett Vári Fábián László.

SZAKONYI KÁROLY, az MMA rendes tagja előadásában így fogalmazott: „Jókai Mórról azt tartják, hogy ma már nem könnyű olvasmány, és a diákság a műveiből kötelező olvasmánynak válogatott alkotásokat inkább filmen nézi meg.” Emlékeztetett ugyanakkor arra, hogy a próza nemcsak történet, hanem stílus is. „Jókai stílusa helyenként valóban nehézkes, latinos szövevű, de feloldja azt az író közvetlen hangja, olykor lírája, máskor humora. A történetei pedig fantasztikusak.”

Neki köszönhetjük, hogy megőrizte 1848-49 eszméjét, és a következő nemzedékek tudatába táplálta, még ha a romantika megszépítő módjával is. A for-

radalom és szabadságharc után nem sokkal hozzáfogott nagy ívű műveinek a megírásához, „hogy a nemzet ne felejtse. A Bach-korszakban, az 1854-ben kiadott Kárpáthy Zoltánban a hazafiság, az összefogás, a hűség a hazához eszméjét fogalmazta meg, a kiegyezés után két évvel pedig a szabadságharcnak állított emléket A kőszívű ember fiában.” Szakonyi Károly párhuzamként megemlítette, hogy az 1956-os forradalom után húsz évvel is még félelemmel átitatott némaságra voltak ítélve az írók. „Sokat vesztett ezzel az emlékezés.”

Jókai képzelete valóban határtalan. Szakonyi felidézte emléket az 1960-as évekből. A román írószövetség vendégeként elvitték a Vaskapuhoz, ahol már folyt a Dunát felduzzasztó gátépítés. Orsova alatt átvitték a folyóból még kiemelkedő Ada Kahle szigetére. „Tizenkilencedik századi milió fogadott, a kávézóban turbános alakok ostábláztak, az utcákon szamaraskordék zörögtek el mellettünk az alacsony kis házak között.” Mindezt később elárasztotta a víz. Ezt a szigetet írja le Jókai *Az arany emberben*. „Persze nem ilyen valóságosnak, mert neki egy romantikus, bűvőhelynek használt sziget kellett – a Senki szigete – Timár Mihály és Noémi szerelmi történetéhez.”

Az est során **IANCU LAURA** és **SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY**, az MMA rendes tagjai, **NAGY KOPPÁNY ZSOLT**, az MMA levelező tagja, valamint **JÓKAI ANNA** és **SZILÁGYI ISTVÁN**, az MMA néhai tagjai műveiből készült próza-összeállítások hangzottak el **IGÓ ÉVA** színművész és **LUKÁCS SÁNDOR** színművész, az MMA rendes tagja tolmácsolásában. A zenei közreműködő **BERECZ ANDRÁS** énekes, az MMA rendes tagja volt. ■

Jókai Mór születésének 200. évfordulója alkalmából megemlékezést tartottak a Fiumei úti sírkertben, amelyen mások mellett részt vett **Sulyok Tamás** köztársasági elnök, **Turi Attila**, az MMA elnöke és **Móczár Gábor**, a Nemzeti Örökség Intézete főigazgatója.

Kemény Henrik százéves lenne

A vásári bábjáték utolsó mohikánjára emlékeztek

Százéves lenne Kemény Henrik Kossuth-díjas bábművész, az MMA néhai tagja. A vásári bábjáték utolsó mohikánjára január 29-én dr. Galántai Csaba bábművész és Juhász Judit háznagy emlékezett a köztestület Makovecz Imre utcai szalonjában.

A család Népligetben álló bábszínháza 2011 októberében leégett, Kemény Henrik a következő hónapban elhunyt.

Az MMA 2015-ben emlékkiállítással („Szervusztok, Pajti-kák!”), ünnepi üléssel és bábelőadással emlékezett meg néhai tagjáról a Pesti Vigadóban.

A hely kivételes szellemének hála rekonstruálható volt egy vérbeli vásári bábjátékos család bábszínháza. A kiállított bábok, paravánok, kellékek, személyes tárgyak, munkaeszközök mind reprezentálták a család életét. Érzékeltetni kívánták, mennyire zseniális művész, alkotó, faragó, de ugyanakkor őrző is volt egy személyben Kemény Henrik. Megőrizte azt a tradicionális művészetet és tárgyi hagyatékot, amelyet ezen a kiállításon megkíséreltek rekonstruálni. Emellett a bábművész tiszteletére emléktáblát avattak egykori lakhelyén, Budapesten, a Vörösmarty utca 20-as számú ház falán.

Kemény Henrik visszaemlékezését, amelyben többször is megható szavakkal emlékezik meg a „Papáról”, 2012-ben adta közre a Korngut-Kemény Alapítvány, *Életem a bábjáték bölcsőtől a sírig. Egy vásári bábjátékos, komédiás önarcképe* címmel. A vásári bábos dinasztiának emléket állító memoár egy könyvsorozat első darabja lett, amelynek folytatása, *A Kemény Bábszínház képeskönyve* Korngut-Kemény Henrik színházteremtését meséli el.

2017-ben színháztermet neveztek el Kemény Henrikről a Budapest Bábszínház Vörösmarty utcai új játszóhelyén.

A művész születésének századik évfordulója alkalmából elkészült a Vitéz László Interaktív BábTér Látvány-Tára, amelyben szakszerű tárolási körülmények közé került a Korngut-Kemény család hagyatéka a debreceni Vojtina Bábszínház Kálvin téri épületének első emeletén.

A legendás művész hagyatékának és emlékének őrzője a Korngut-Kemény Alapítvány, amelynek elnöke **LÁPOSI TERKA**. MMA ■

KEMÉNY HENRIK valódi otthona mindörökké a népligeti vurstli maradt, ahol édesapja mutatványosbódéjában megtanulta a vásári bábjáték csínját-bínját. Nemcsak örökölte édesapjától a bábművészet iránti készséget, hanem tovább is tudta örökíteni, megőrizte az utókor számára, és számtalan generációnak okozott boldog pillanatokot előadásaival. Legnépszerűbb alakja kétségtelenül Vitéz László volt, aki minden alkalommal móresre tanította „Csokipofát a nagymamucikája báli legyezőjével”, vagyis elnászpángolta egy jókora palacsintasütővel.

A magyar bábművészet történetének eddigi legnagyobb, legeredetibb és legzseniálisabb vásári bábjátékosa 1925-ben született.

A háromgenerációs vásári mutatványos család férfi tagjai közösen építették fel a budapesti Népligetben a Kemény Bábszínházat. A nagyapa **KORNGUT SALAMON** (1853–1930), az apa **KORNGUT-KEMÉNY HENRIK** (1888–1944) és a két testvér, Kemény Henrik (1925–2011) és **KEMÉNY MÁTYÁS** (1926–2001) egymás mellett, egymást erősítve álltak színpadra. Bábszínházukban mindent maguk alkottak: a tervezéstől a művészi kivitelezésig, a szövegírástól a színpadi játékig, a közönségszervezéstől a beengedésig minden a családtagok összjátéka volt.

Kemény Henrik, az Állami Bábszínház tagja, nyolcvan éven át aktívan bábozott. Kivételes mestere volt a vásári hagyományok továbbfejlesztésének, és nagy hatással volt a kortárs magyar bábművészetre. Személye összekapcsolta a magyar bábozás vándorló, népi hagyományait a kortárs kísérletekkel. Hitt a humor és a nevettetés, valamint a játékos és közönsége közötti valódi párbeszéd fontosságában.

AZ MMA KIADÓ TAVASZI ÚJDONSÁGAI

Szunyogh Andras –
Dr. Sós Endre
Madarak

Nátyi Róbert
Buday György

Zuh Deodáth
**Jelentés és
őszinteség**

Jaques Maritain
**Művészet és
skolasztika**

Horkay Hörcher Ferenc
(szerk.)
A szavak lázadása
Irodalom és politika
Kazinczy börtönéveitől a
Mozgó Világ-otrányig

MMA
MAGYAR
MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

MMA
KIADÓ

mmakiado.hu

érték minden oldalon

